

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Знавці мов 2019

Збірник наукових праць

Новоград-Волинський
«НОВОГрад»
2019

*Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана
Франка (протокол № 7 від 30 серпня 2019 р.)*

Знавці мов 2019 : збірник наукових праць / за заг. ред. Т.Є. Недашківської. – Новоград-Волинський : Вид-во «НОВОград», 2019. – 96 с.

Збірник містить матеріали доповідей звітної студентської конференції „Знавці мов 2019” з актуальних питань методики викладання іноземних мов, філології, педагогіки вищої школи, що відбулася 23 травня 2019 р. на кафедрі слов'янських і германських мов ННІ філології та журналістики Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Голова оргкомітету:

Т.Є. Недашківська – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри слов'янських і германських мов ННІ філології та журналістики Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Члени оргкомітету:

С.Б. Моркотун – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри слов'янських і германських мов,

О.В. Прищеп – викладач кафедри слов'янських і германських мов.

Рецензенти:

О.Ф. Завгородня – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Національної академії статистики обліку та аудиту;

Л.В. Кушмар – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної філології та перекладу Київського національного торговельно-економічного університету;

А.В. Усатий – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри світової літератури та методик викладання філологічних дисциплін Житомирського державного університету імені Івана Франка.

© Колектив авторів, 2019

© Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗМІСТ

Розділ I. Комплексне вирішення проблем комунікації англійською мовою

Н. Криницька	Специфічні цілі опанування іноземної мови: сутність ідеї розробки порогових рівнів (threshold levels)	5
Т. Скокун	Особливості спілкування з носіями англійської мови: етика ділової комунікації	11
Д. Металіді	Текст як засіб реалізації соціокультурної змістової лінії та його використання при вирішенні проблем навчання комунікації англійською мовою	16

Розділ II. Психолінгвістичні дослідження

Н. Батищева, Т.Е. Недашковская	Особенности и роль молодежной речи в формировании личности	21
М. Лобода, Т.Е. Недашковская	Актуальность психолингвистического эксперимента	28
А. Остапчук, Т.Е. Недашковская	Фразеологизмы с компонентами рука и голова в экспериментальном исследовании	32
О. Клименко, Т.Е. Недашковская	Формирование профессиональной картины мира будущих учителей	38

Розділ III. Академічна презентація у ВНЗ

М. Герасимчук, С.Б. Моркотун	Лінгвостилістичні особливості презентаційної промови	43
Н. Радчук, С.Б. Моркотун	Етапи презентаційної діяльності	48

Розділ IV. Соціолінгвістичні дослідження

В. Заболотская, А.Н. Приймак	Средства массовой информации и проблема чистоты русского языка	53

Е. Яковицкая, А.Н. Приймак	Гендер в публицистическом дискурсе: вербальное выражение	58
<i>Розділ V. Лексикологія англійської мови</i>		
Д. Трухній, А.М. Велика	Аналіз соматичних фразеологізмів української, російської та англійської мов	62
Д. Левченко, А.М. Велика	Соматичні фразеологізми (на прикладі російської, польської та англійської мов)	68
А. Зайцева, Т.Є. Нікішова	Міжмовна інтерференція при вивченні неособових форм дієслова	75
<i>Розділ VI. Машинний переклад</i>		
Г. Чиркова, О.Л. Башманівський	Проблеми перекладу текстів- повідомлень за допомогою сучасних онлайн-перекладачів	80
<i>Розділ VII. Лінгвокультурні особливості англомовних соціальних мереж</i>		
В. Тихонюк, О.В. Прищепа	Особливості мовної компресії у соціальній мережі Twitter	87
А. Кіналевська, О.В. Прищепа	Мовна компресія: рівні реалізації	92

Наталія Криницька

Специфічні цілі опанування іноземної мови: сутність ідеї розробки порогових рівнів (threshold levels)

Стрімкий розвиток і поширення англійської мови в різних сферах життя, її панівне становище серед інших мов свідчить про те, що багато людей прагнуть освоїти принаймні її початковий рівень. За підрахунками дослідників, сьогодні англійською розмовляють у понад 50-ти країнах світу, а це майже 1 млрд людей на планеті. Згідно з дослідженням експертів міжнародного освітнього центру Education First, проведеного в 2016 році, щодо знання англійської мови, як іноземної, Україна належить до країн із середнім рівнем знання англійської мови.

Хоча в засобах масової інформації, наукових працях, методичних розробках досить часто досліджуються проблеми рівневого підходу до вивчення англійської мови, однак зовсім не багато усвідомлюють, що це означає і спосіб визначення свого рівня володіння іноземною мовою. Проблемі рівневого підходу оволодіння англійською мовою присвячені статті Н. Бориско, О. Кавнатської, О. Паршикової, І. Плужник, Н. Ягельської, С. Ніколаєвої, А. Щукіна тощо.

У методиці викладання іноземної мови «рівень володіння мовою» трактують як «ступінь досягнутого успіху під час оволодіння виучуваної іноземної мови за відведений для цього проміжок навчального часу. Показником рівня володіння іноземною мовою є комунікативна компетентність, що свідчить про вміння і здатність користувача послуговуватися мовою як засобом спілкування» [1, с. 324–325].

В. Сафонова під поняттям «рівень» розуміє «спеціально виділений рівень комунікативного володіння іноземною мовою, для якого притаманні точно визначені характеристики мовної, мовленнєвої та соціокультурної поведінки людини, що дає можливість однозначно вирізняти

його серед інших рівнів володіння іноземної мови як засобу спілкування та визначити рівень у межах конкретної методичної їх класифікації» [5, с. 63]. А. Щукін [6] рівнем володіння мовою вважає ступінь сформованості мовних вмінь та навичок у того, хто нею користується.

Незважаючи на велику кількість описів рівнів володіння іноземною мовою, не існує єдиного чіткого поділу, оскільки вони не є уніфіковані ні в числі цих рівнів, ні в їх якісному та кількісному наповненні. Тому найчастіше дослідники послуговуються загальною шкалою рівнів, запропонованою комітетом Ради Європи у 1971 році, основні постулати якої висвітлені у Загальноєвропейських Рекомендаціях. Основними моделями для розроблення дескрипторів мовленнєвих умінь володіння англійською мовою є описи рівнів, побудовані на розробках Дж. А. Ека та Дж. Тріма.

У Загальноєвропейських Рекомендаціях [3] виділяють такі критерії для переходу від одного рівня володіння іншомовним спілкуванням до наступного:

– комунікативні завдання, які можна розв'язувати засобами мови, що вивчається на різних етапах навчання (functions);

– врахування предметно-змістового боку спілкування (context);

– ступінь лінгвістичної та екстралінгвістичної коректності вирішення комунікативного завдання (ассигасу).

У Загальноєвропейських Рекомендаціях виділяють три блоки рівнів володіння іноземною мовою, які співвідносні з традиційною трирівневою системою, що складається з базового (*Starter, Elementary, Beginner*), середнього (*Intermediate*) та просунутого (*Advanced*) рівнів володіння іноземною мовою.

Рівень А – це рівень елементарного користувача (Basic User). Цей базовий рівень включає рівень А1 (Breakthrough) –

Інтродуктивний рівень та рівень A2 (Waystage) – Середній / Вживання. Рівень B – це рівень незалежного користувача ІМ (Independent User), який складається з рівня B1 (Threshold) – Рубіжного рівня та B2 (Vantage) – Просунутого рівня. Рівень C – рівень досвідченого користувача (Proficient User), що є поєднанням рівня C1 (Effective Operational Proficiency) – Автономного та C2 (Mastery) – Компетентного користувача [3, с. 22–23].

Рівні визначення знань з англійської мови (Cambridge ESOL), описані міжнародною системою в загальних рисах можна схарактеризувати наступним чином:

1. Beginner – Початковий (нульовий). На цьому рівні предмет вивчається починаючи з алфавіту та нескладних фраз і речень. Зазвичай, учні можуть відповісти на питання при знайомстві з новими людьми та вміють рахувати до ста, по буквах вимовляти своє ім'я та особисті дані.

2. Elementary – Елементарний. Він дає можливість використовувати вивчені на попередньому етапі фрази та навчитися коротко розповідати про себе, про свої вподобання, про погоду, час, розпорядок дня, про різні країни, звичаї тощо.

3. Pre-Intermediate – Нижче середнього. На цьому рівні студенти можуть будувати речення в різних часових формах та коротко будувати висловлювання на базові теми, виконувати більше практичних вправ, складних конструкцій.

4. Intermediate – Середній. На рівні Intermediate закріплюються знання, отримані на попередньому етапі, а також додається багато нової лексики, зокрема наукової. Також цей рівень достатній, щоб вільно розуміти співрозмовника та вести діалог.

5. Upper Intermediate – Вище середнього. Оволодіння рівня дає змогу вільно розуміти швидко англійську мову і без труднощів спілкуватися, використовувати англійську на практиці. Люди, які вільно володіють англійською на цьому

рівні, можуть без перешкод пройти співбесіду і навіть вступити в ЗВО закордон.

6. Advanced 1 – Просунутий. Рівень Advanced 1 необхідний для фахівців і студентів, які хочуть досягти високої англійської. Рівень характеризується нагромадженням нових слів, цікавих зворотів та специфічними професійними темами.

7. Advanced 2 – Супер просунутий. Це рівень носія мови. З таким рівнем можна проходити співбесіди, в тому числі і вузько-спеціальні, і здавати будь-які іспити.

Варто зазначити, що рівні володіння іноземною мовою залежать від цілей опанування мови, тобто від відповіді на питання «Для чого вивчати?». «Визначення мети навчання іноземних мов як розвитку готовності міжкультурної комунікації наголошує на її комплексному, інтегративному характері та свідчить про наявність у її змісті багатьох аспектів: соціально-прагматичного, загальноосвітнього, психологічно-педагогічного. У шкільних програмах із навчання іноземних мов традиційно визначають практичну (комунікативну), освітню, розвивальну та виховну цілі» [4, с. 55].

Практична мета навчання націлена на формування навичок приймати та передавати інформацію іноземною мовою, що дасть змогу учню легко вступати в мовленнєві комунікації з автентичним населенням, розуміти їх та планувати свою діяльність за межами власної країни. Тобто, практичне оволодіння англійської мови в середній школі спрямоване на формування комунікативних компетенцій, необхідних для здійснення міжкультурної взаємодії у вигляді аудіювання, читання, письма та говоріння в типових ситуаціях.

Освітня мета навчання дає змогу формувати навички самостійно працювати з різними засобами навчання, перекладати текст та виконувати до нього завдання, вести записи в словнику, писати таблиці, виконувати різні види

письмових робіт; усвідомлювати суть мовних явищ, розуміти їх особливості; порівнювати явища іноземної мови з рідною.

Розвивальна мета передбачає удосконалення індивідуально-психологічних особливостей та умінь учнів, зокрема:

- переносу теоретичних знань та навичок на практику;
- розвиток соціокультурних та мовленнєвих (фонетичного та інтонаційного слуху, мовної здогадки, імітації, логічного викладення думок) здібностей учнів;
- інтелектуальних і пізнавальних здібностей (різних видів пам'яті – слухової та зорової, оперативної та тривалої, уваги – довільної та мимовільної, уяви тощо).

Виховна мета формує в учнів толерантність, відкритість, готовність до спілкування, повагу до народу, чия мова вивчається, до його культури, а разом з тим усвідомлення своєї приналежності до іншої нації, власної національної ідентичності тощо.

Наголосимо, що цілі навчання іноземних мов уточнюються і доповнюються на всіх етапах навчального процесу, що залежить від теми, типу уроку чи поставлених проблем. Також варто зазначити, що в науково-методичній літературі широко обговорюється поняття «англійська мова для спеціальних цілей». Скажімо, Л. Ентоні вважає, що «деякі трактують цей термін просто як викладання англійської мови з будь-якою специфічною метою. Проте інші визначення є більш конкретними, роблячи акцент на викладанні англійської мови для використання в наукових дослідженнях або для професійних цілей» [цит. за 2].

Т. Дадлі-Еванс та А. Сент-Джон [цит. за 2] під цим поняттям розуміють спрямованість на задоволення специфічних потреб тих, хто її вивчає; використання основної методології та видів діяльності тієї дисципліни, якої стосується; зосередження на мові (граматика, лексика),

уміннях і навичках, дискурсі та жанрі, які підходять для цієї діяльності.

Власне, «англійська мова для спеціальних цілей» – це такий підхід до вивчення мови, який спрямований на потреби аудиторії, тобто на вимоги учнів, студентів чи просто бажаючих вчити мову задля своїх цілей (наприклад, скласти іспити, бажання подорожувати чи працювати закордоном). Важливо звертати увагу ще й на те, як саме учні будуть використовувати мову: для читання наукової літератури, для повсякденного спілкування, для написання ділових листів чи для проведення співбесід тощо.

Отже, специфічні цілі опанування іноземної мови тісно пов'язані з розробкою порогових рівнів, оскільки саме мета вивчення мови визначає необхідний рівень.

Література

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – М. : Изд-во ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Білецька І. О. Англійська мова для спеціальних цілей: особливості і переваги [Електронний ресурс] / І. О. Білецька. – Режим доступу : <http://www.kamts1.kpi.ua/node/2436>
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова та ін. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 328 с. (Серія «Альма-матер»).
5. Сафонова В. В. Коммуникативная компетенция: современные подходы к многоуровневому описанию в методических целях / В. В. Сафонова. – М. : Еврошкола, 2004. – 236 с.
6. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам (теория и практика) : [учеб. пособие для препод. и студ.] / А. Н. Щукин. – М. : Филоматис, 2004. – 416 с.

Тетяна Скокун

Особливості спілкування з носіями англійської мови:

етика ділової комунікації

Спілкування є однією із найважливіших складових людського життя, оскільки людина – соціальна істота, яка може реалізуватися лише в суспільстві. Досить часто індивіди, що вивчають іноземну мову, вважають найскладнішим етапом у її опануванні саме вивчення фонетичних і граматичних особливостей. Проте соціолінгвістичні дослідження спростовують цю думку та підкреслюють важливість, в першу чергу, самого процесу спілкування з носіями мови та етики комунікації.

Знання мови іншого народу – важлива складова міжкультурної комунікації і один із перших кроків до народження успішного спілкування між репрезентантами різних націй та культур. Зауважимо, що незнання мови та володіння нею поняття не тотожні. Володіти мовою означає вільно говорити, розуміти та думати за допомогою мови; це певна універсальна властивість, з якою людина народжується, своєрідна автоматична дія на межі свідомого й підсвідомого. Знання мови – усвідомлене сприйняття мови як сукупності знань про людину і світ через лексику, фразеологію, граматику та інші засоби мовного вираження. Ще Й. В. Гете писав: «Хто не знає чужих мов – не має уявлення і про свою».

Нетактовне у певній культурі звертання до людини через незнання мовних особливостей може унеможливити спілкування ще до його початку, тому важливим аспектом міжкультурної комунікації є дотримання правил етикету. Етикетне спілкування – не лише важлива складова людського життя, а й запорука ефективної повсякденної, ділової та міжнаціональної комунікації. Важливим для досягнення успіху в спілкуванні з носіями англійської мови є врахування компонентів мовної ситуації, тобто контексту, національно-культурного чинника та відносин між співрозмовниками. У

«Глумачному словнику української мови» поняття етикет трактується як «установлені норми поведінки і правила ввічливості в якому-небудь товаристві» [4]. Під поняттям «етикет» розуміють також «кодекс правил поведінки, що регламентують взаємини між людьми у різних ситуаціях» [6].

Англійська мова – одна з найпоширеніших світових мов, яка є офіційною більш ніж у 60 суверенних державах, а її вплив стає все більш помітним у зв'язку з глобалізацією та розвитком інформаційних технологій. Тож доречно зосередити увагу на основних особливостях спілкування та національно-культурних ознаках представників Великої Британії.

Першим, що потрібно пам'ятати під час ділового спілкування з жителями Англії є розмежування поняття «англійці» – «британці» як диференційна ознака ірландського, шотландського, валлійського народів, бо офіційна назва мешканців Британських островів – британці. Англійський національний характер поєднує в собі раціональність, стриманість, тактовність та холодність у стосунках, а також почуття поваги до людини, її особистого часу й власності. Про це свідчить така англійська приказка «Never complain, never explain» («Ніколи не нарікай, ніколи не пояснюй») [цит. за 5].

Для англійців приємною у спілкуванні є ділова особа, яка висловлює свої судження за допомогою таких зворотів: «мені здається», «можливо, я не правий, але...» та інші. В ділових переговорах британці чітко дотримуються правил протоколу, тому перед переговорами доцільно повідомити партнерів про своє прибуття, узгодити термін перебування та програму зустрічі. Як і представники інших європейських країн англійці дуже пунктуальні, а також мають загальноприйняті правила: приходити на зустріч за 10-20 хвилин до призначеного часу означає виявити неповагу та власну незацікавленість у проведенні бесіди, але, якщо Ви запізнилися, то це також потрактується як поганий тон.

Цікаво, що британці вважають грубим звернення тільки на прізвище – найкраще використовувати слово «mister», «missis». Відстань спілкування не повинна перевищувати 1,5–2 метри, бо в протилежному випадку це означає, що Ви втручаєтеся в особистий простір співрозмовника. Дистанція між керівником і підлеглим також ніколи не порушується. Хоч переговори ведуться за регламентом, але англійці радо вітають і підтримують ініціативу протилежної сторони в ході переговорів. Оскільки британці більш розсудливі ніж, скажімо, французи, то вони приймають рішення повільніше, але «чесне слово» цих людей розцінюється як гарант. Запам'ятайте, особливістю країни є гармонія і стабільність: «Ви не повинні тут поспішати. Ви перебуваєте в країні терпіння, наполегливості, неквапливою послідовності у думках» [2, с. 218].

Варто зауважити, що при веденні бізнесу в Англії недоречним вважається дарувати подарунки, а якщо Ви вже наважилися, то можна придбати недорогу річ, яка не змусить британця почуватися незручно, наприклад блокнот чи іменна ручка. Багатослів'я у комунікативному акті англійці пояснюють як невміння людини розмовляти або як її низький інтелектуальний розвиток, тому цінують логічність, послідовність і чіткість висловлювань. «Традиційні англійські паремії характеризують не ініціативне мовлення, а реактивне, яке має бути адекватним; надмірної квеситивності тут доцільно уникати, щоб запобігти небажаним наслідкам, наприклад брехні у відповідь на запитання; особливу увагу отримав тематичний фрагмент «Дурні запитання», які, згідно з приписами англійської комунікативної поведінки, заслуговують такої самої відповіді або ніякої» [3, с. 251-252].

Англомовні лінгвокультури спрямовують мовців чесно висловлювати свої думки, не говорити погано про ворогів і мертвих, а також не розголошувати службових таємниць. На відміну від українців, британці основою комунікативної поведінки вважають незворушність у будь-яких ситуаціях та

беземоційність. Вони навіть говорять «Master your passions or your passions will master you – Оволодій своїми почуттями, інакше вони оволодіють тобою» [3, с. 253].

Сукупність вербальних та невербальних засобів у процесі спілкування формують комунікативний стиль певної мови. «Комунікативний стиль – індивідуальна чи колективна стабільна форма комунікативної поведінки людини (лінгвокультурної спільноти), яка виявляється у процесі спілкування» [3, с. 240]. Для англійської культури характерний прямий комунікативний стиль, який ґрунтується на повному формулюванні думок за допомогою мовних засобів. Так англійці послуговуються фразами на зразок «без сумніву», «без питань», «на сто відсотків», «я впевнений» тощо, якими підкреслюють про свою впевненість у тому, про що йдеться. Великого значення вони надають званням і титулам. Оскільки у Великій Британії шанують аристократичні традиції, то досягнення людини є менш значним, ніж приналежність до знатного роду. Тому в ділових стосунках британці охоче співпрацюють з партнерами, яких добре знають.

Важливо є також справити враження на англійських партнерів уже на першій зустрічі. Великого значення у Британії надають письмовим рекомендаціям. «Особливості англійського стилю спілкування зумовлені парадоксами англійського характеру, до яких відносять поєднання конформізму та індивідуалізму, ексцентричності й логічності, привітності й замкнутості, відчуженості й співчутливості, простоти й снобізму» [1, с. 224]. Під час професійно-ділового спілкування доцільно обмежити фізичні контакти (поплескування по плечу, дружній дотик). Характерною ознакою англійської комунікативної культури, її національною своєрідністю є гумор. Жарти досить часто є містком, який допомагає налагодити британцям позитивні стосунки з діловими партнерами.

Отже, кожна країна має свої специфічні національно-культурні ознаки, а її мова постає неповторною та

оригінальною комунікативною системою. Тому етика ділового спілкування залежить не лише від рівня володіння іноземною мовою, а й від знання деяких специфічних елементів національної культури. Тобто, навчання іноземної мови повинно ґрунтуватися на засадах практичного використання мовних засобів залежно від ситуації спілкування. Знання фонетичних та граматичних особливостей англійської мови та вільне володіння нею не є запорукою успіху у діловому спілкуванні. Доцільно знати ще й історію розвитку країни, ментальні особливості її населення та інші аспекти етики ділової комунікації.

Література

1. Байбакова О. О. Деякі аспекти крос-культурної комунікації / О. О. Байбакова, І. В. Козубовська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Ужгород. – Випуск 34. – С. 223–225 (Серія «Педагогіка, соціальна робота»).
2. Деловое общение с англичанами. – Режим доступу : <http://bestreferat.su/Etika/Delovoe-obschenie-s-anglichanami/?fbclid=IwAR1xOKxZ6axEEwpyoJcLpBpgGiZdRPkjg6YOB1ovP93L5MM7Sr0zTXGbo0>.
3. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посібник / В. М. Манакін. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 288 с. (Серія «Альма-матер»).
4. Найновіший тлумачний словник української мови онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eslovnik.com/%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B5%D1%82?fbclid=IwAR11hyGtwfm-Xdy9rla1nlY2uOIqxcY9NbeXw2U6xWjt5X9bkSB9D-bUIcY>
5. Сайтарли І. А. Культура міжособистісних стосунків : навч. посібник [Електронний ресурс] / І. А. Сайтарли. – Режим доступу : https://pidruchniki.com/10611207/kulturologiya/spetsifika_kulturi_dilovogo_s_pilkuvannya_providnih_yevropeyskih_krayinah?fbclid=IwAR19VCxup_w2F_EYvODyYHyL2730djSoyUXbsOH_Tg23nQtCFKgibRRm1k-g
6. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. підручник [Електронний ресурс] / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – Режим доступу : https://pidruchniki.com/1580011940611/dokumentoznavstvo/movniy_etiket?fbclid=IwAR3h6UXRzrBKrgybKzXNWnh7E5uruk4_nEivUTynBxzYxnYfg3hXOQVvvo

Дарія Металіді

Текст як засіб реалізації соціокультурної змістової лінії та його використання при вирішенні проблем навчання комунікації англійською мовою

Сьогодні дуже важливо навчити сприймати мову не лише як теоретико-граматичний комплекс, але й як цілісну систему, яка пройшла довгий шлях свого розвитку у зв'язку з історією, етнографією, фольклором, традиціями тощо. Відповідно до цього вагомого значення набуває соціокультурна змістова лінія у вивченні мови. Одним із основних засобів реалізації соціокультурної змістової лінії є навчальний текст, саме він, об'єднує усі компоненти змісту навчання і допомагає сформуванню соціокультурної компетентності.

Розгляд проблеми реалізації соціокультурної змістової лінії свідчить, що цьому питанню приділяють багато уваги, зокрема такі вчені як Г. Шелехова, Л. Джин, М. Байрам, О. Кучерук, Є. Солопун та інші. Теоретичне обґрунтування навчального тексту та аналіз його складових у своїх працях здійснили Л. Ярова, О. Глазова, Н. Баландіна та інші.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні використання навчального тексту в процесі реалізації соціокультурної змістової лінії під час вивчення англійської мови.

Одна з основних цілей навчання іноземної мови полягає у формуванні у студентів комунікативної компетенції мовою, яка вивчається. Комунікативна компетенція складається з чотирьох основних компонентів, а саме: лінгвістичної, мовної, соціокультурної та стратегічної компетенцій. При цьому соціокультурна компетенція є одним з основних функціональних аспектів мовної комунікації. Як зазначає Д. Ваут: «соціокультурний компонент комунікативної компетенції передбачає знання соціокультурного контексту, в якому використовується іноземна мова» [1, с.84]. Іншими словами, соціокультурний

компонент передбачає вивчення історії, традицій, звичок країни, мова якої вивчається.

Соціокультурна змістова лінія навчання мови реалізується передусім через систему інтелектуально та емоційно зорієнтованих завдань, що передбачають опрацювання спеціально дібраного дидактичного матеріалу. Зокрема, через систему текстів, які дають змогу оволодіти національними й загальнолюдськими культурними і духовними цінностями.

Більшість науковців тлумачать поняття «навчальний текст», як текст підручників, різноманітних навчальних посібників і довідників, тобто письмово, графічно оформлені тексти, створені з навчально-виховною метою. Зокрема, за А.С. Баландіним, навчальний текст – це «одиниця навчання текстової діяльності, навчальної текстової комунікації» [3, с.23]. Це текст, організований у єдину систему з дидактичною метою у смисло-змістовому, мовному й композиційному планах. Частина сукупної інформації, призначена для керованого становлення текстової діяльності, на основі якої подається система знань із певної дисципліни та прищеплюються вміння і навички людям певної групи (вікової, національної тощо).

Найважливішою характеристикою навчального тексту є наявність у ньому освітнього, культурологічного, виховного й розвивального потенціалу. З цього випливає, що його призначення полягає у тому, щоб зберігати інформацію, а в процесі її передавання впливати на свідомість особистості, мотивувати її до роботи з навчальним матеріалом, сприяти розвитку її творчих якостей.

Робота з текстом може допомогти краще засвоїти доцільність добору певних мовних одиниць, закріпити мовні правила й набути нових комунікативних умінь. О.П. Глазова зазначає, що «робота з текстом формує мовну спостережливість, збагачує словниковий запас та розвиває естетичне сприймання мови. Опрацювання тексту сприяє

розвиткові інтелектуальних і практичних умінь та навичок, досягненню розвивальних і виховних цілей» [4, с. 22-23]. Опрацювання тексту в єдності змісту й форми допомагає усвідомити значення мови як засобу передавання думок й почуттів.

Види навчальних робіт на основі тексту мають такі особливості:

1. текст використовується найперше з комунікативною метою, оскільки є зразком правильного мовлення;
2. текст призначається для опрацювання на ньому вивченої мовної теми;
3. завдання для роботи з текстом диференціюються залежно від поставленої мети.

Тематика текстів які використовують у навчальному процесі досить різна, переважно це тексти історичної і фольклорної тематики.

Для прикладу ми пропонуємо текст на соціокультурну тематику, який можна опрацювати з метою удосконалення комунікативних умінь та навичок при вивченні англійської мови:

British Culture: List of the Great Traditions and Celebrations in the UK

British culture, customs and traditions vary from the weird to the wonderful, from the traditional to the popular, and from the simple to the grand.

The formation of the ideas, celebrations and notions that comprise today's quintessential British lifestyle started centuries ago, giving importance and meaning to the people's existence. These customs and traditions stood the test of time, albeit not without some changes to accommodate the modernizing world.

Despite the inevitable transformation in British values and norms, the roots can still be easily traced back to the earlier English civilization; it was a big help that the nation's history is widely and proficiently recorded.

Knowing and understanding one country's customs and traditions allows us to have a deeper understanding as to why people live such lives, say such things or do such actions. Read on and realize that there is more to Britain than plaid kilts, The Beatles and fish and chips.

You can also read on a sample UK itinerary guide for 2 weeks or the British Isles cruise that I wrote to see and explore the UK [2].

Текстовий матеріал соціокультурної змістової лінії слугує ефективним засобом організації проектної діяльності (проведення спостережень за природою, самим собою та іншими людьми; художньої й дослідницької діяльності: екологічної, лінгвокраїнознавчої, природничої, лінгвістичної). Крім того, це водночас й ефективний засіб активізації словникового запасу учня. Опрацьовуючи пропонувані тексти, учні здобувають досвід творчої діяльності, розвивають емоційно-ціннісне ставлення до світу.

Отже, формування соціокультурних компонентів комунікативної компетенції зокрема, адекватного оволодіння практичним та соціолінгвістичним аспектами вивчення англійської мови, передбачає, насамперед, вивчення її культури. Активізацією пізнавальної діяльності під час навчання, засобом формування мовленнєвої культури виступає навчальний текст. Навчальний текст – це одна з найголовніших змістових одиниць навчання, яка виконує важливі освітні, виховні і розвиваючі завдання. В текстах закладена інформація, що відображає соціокультурну специфіку мовної спільноти, що й дозволяє розглядати його як одну з основних одиниць сучасної освіти як у прикладному, так і у теоретичному планах.

Література

1. De Jong Wout. Open Frontiers. Teaching English in an Intercultural Context / Wout de Jong. – Oxford : Heinemann, 1996. – 118 p.

2. Everything Zany British Culture: List of the Great Traditions and Celebrations in the UK [Electronic resource] / Zany Everything. — Access mode: <https://everythingzany.com/british-culture-traditions-and-celebrations-in-the-uk/>
3. Баландіна Н.Ф. Навчальний текст і навчальний дискурс: ключі до розуміння / Н.Ф. Баландіна // Вісник КНЛУ. Серія Філологія. – 2017. - № 2. С. 92-97.
4. Глазова О. П. Текстодцентричний підхід у вивченні української мови / О.П. Глазова // Методичні діалоги. - 2013. - №7-8.-С.22-27
5. Грушевская Т.П., Попков В.Д., Садохин А.К. Основы межкультурной коммуникации. – М., 2000. – 352с.

Наталья Батищева, Т.Е. Недашковская
**Особенности и роль молодежной речи в формировании
личности**

Язык и речь – это неотъемлемые части нашего существования. С помощью речи мы выражаем и делимся с окружающими информацией, знаниями, своими мыслями, чувствами, переживаниями. Речь – это инструмент, с помощью которого мы «приводим в действие» язык. Ведь язык является системой знаков, а речь – механизмом, который приводит эту систему в действие.

Еще с детства нас учат говорить правильно, грамотно, внятно, понятно для окружающих. Ведь именно речь является зеркалом внутреннего мира и отражением того, что вокруг нас происходит. Но все больше и больше в речь проникают слова, которые не соответствуют общепринятым нормам. К словам такого типа мы относим жаргон. Он характерен для речи людей младшего поколения. Жаргон часто непонятен представителям старшего поколения. Из-за этого они остро реагируют на такую лексику и часто считают ее главной причиной засорения и уничтожения языка. Это мнение является ошибочным. Жаргонная лексика – это особая лексика, возникшая среди людей, находящихся в сходных условиях (бытовых, профессиональных, возрастных). Это слова, которые бытуют в речи людей, объединённых общими интересами и времяпровождением.

«Русский молодежный жаргон имеет глубокие исторические корни. Его история берет начало с появления разных школьных жаргонов, первые фиксации которых, как было отмечено ранее, относятся к 20 – 30-м годам XIX века – эпохи, отличающейся многочисленностью социальных типов, пестротой сословных и профессиональных диалектов» [1, с. 131].

У подростков больше половины состава всего лексикона занимает жаргонная лексика. Статистика за 2010

год говорит, что в подростковой среде степень жаргонизации речи превышает около 78% для юношей и 65% для девушек. Так как большую часть молодежной лексики занимают жаргоны, то можно выделить их в особый индивидуальный язык. Это своеобразный способ выражения молодых людей.

Молодежная речь характеризуется резкостью, громкостью и даже дерзостью. Эти черты присущи соответственно и носителям данной речи. Жаргон стал результатом стремления переиначить мир, сделать его более ярким и необычным. Жаргонная лексика отличается своей эмоциональностью, образностью, экспрессивностью.

Актуальность темы исследования обусловлена потребностью выделить и проанализировать на основе изученной литературы причины возникновения жаргона и молодежного сленга, а также собрать, записать и определить значение наиболее употребляемой лексики молодежного сленга. Использование свободного ассоциативного эксперимента для установления изменений в семантической структуре жаргонизмов аргументирует актуальность исследования.

Начиная с третьего тысячелетия, языковые контакты стали всеобъемлющими, и пройти мимо этого факта лингвисты не могли [7, с. 72 – 77]. Над исследованием молодежной речи работают уже много лет. Следует отметить таких ученых, как Ж.Д. Рапишева, К.Г. Сиринок, Е.В. Уздинская. Они занимались исследованием молодежного. Но исследовать его отдельно от нормативной речи невозможно. Поэтому мы обратились к работам В.В. Виноградова, Б. Н. Головина, А. А. Залевской, А.А. Леоньева, А.А. Потебни, Г.А. Абишевой, Ю. Н. Караулова, Т.Е. Недашковской и др.

Мы рассматривали молодежную речь с точки зрения не только лингвистики, но и психологии. Мы обращались также к работам М. Кле, Д.В. Колесова, Ф. Рейса, М.В. Савчина, Г.А. Цукермана, которые исследовали психологию подростка.

Пытаясь показать, что жаргоны прослеживаются в художественной литературе, использовали произведения Д. Д. Сэлинджера, В. В. Маяковского.

Целью работы является исследование речи подростков и студентов, ее анализ с точки зрения количественного и качественного использования ими молодежного сленга и жаргона.

С помощью эксперимента мы попытались определить влияние жаргонной лексики на речь человека, а именно на формирование его картины мира.

В данной работе нас будет интересовать свободный ассоциативный эксперимент, когда от испытуемых требуется ответить на предложенные стимулы словом, которое первым пришло в голову (слово-реакция). Перед ними нет никаких ограничений. Одно условие – отвечать как можно быстрее, чтобы не было времени на раздумье, чтобы испытуемые не могли размышлять над тем, что написать. Свободный ассоциативный эксперимент является простым способом определить влияние той или иной лексики на речь человека. В ходе анализа ответов можно определить типы реакций, частоту однотипных ассоциаций и прочее.

В проведении данной работы нужно обратить особое внимание на такие моменты:

1. Важна форма проведения эксперимента (устная, письменная и устно-письменная) и способ предъявления стимульного материала.

2. Кем и как проводится эксперимент. Имеется в виду поведение экспериментатора, его индивидуальные характеристики, текст и «подача» экспериментальной установки и прочее.

3. Условия проведения – место проведения, погодные условия и прочее.

4. Социальные и психофизиологические характеристики лиц, принимающие участие в эксперименте. К этому могут быть отнесены не только социально-

биографические особенности личности, но и их психологическое состояние в момент проведения эксперимента.

5. Обработка ассоциативного материала представляет отдельную трудность при использовании свободного ассоциативного эксперимента, и нуждается в своей дальнейшей формализации и интерпретации.

Форму проведения мы выбрали письменную. Отличие ее от устной в спонтанности. Экспериментаторы при устном варианте проведения дают ответы спонтанно, без раздумий. В письменной форме испытуемый работает в удобном для себя темпе. При этом исчезает спонтанность реакции, что является важной составляющей эксперимента. В таком случае время должно строго контролироваться экспериментатором (обращается внимание испытуемых на спонтанность реагирования).

В нашем свободном ассоциативном эксперименте участвовали ученики 9–10 классов общеобразовательных школ и студенты ЖДУ имени Ивана Франко (50 студентов и 50 учеников). Нами был проведен предварительный опрос, в котором участвовали 100 человек. Задаaniem опрашиваемых было перечислить жаргонные слова, которые они используют в своей речи. В результате нами было выделено 27 слов, которые прослеживались в ответах практически каждого из опрашиваемых. Таким образом было получено 27 стимульных лексем, которые вошли в анкету: *кент, глюк, прет, бесит, музон, лох, крышка, шара, приколы, тема, базар, халява, комп, родаки, отпадный, прикид, шмотки, хата, дискач, завалиться, мобила, чикса, чувак, закадрить, клубешник, ботан, училка.*

Работы подобного характера нравятся ученикам, поэтому их ответы были максимально полными. Это дало нам возможность точно оценить и охарактеризовать ответы респондентов. Ученики и студенты имели время от 5 до 10 минут. Некоторые из опрашиваемых имели возможность

вернуться к предыдущим словам и дописать их, так как справились раньше законченного времени. Нужно отметить, что ученики справились с поставленным заданием быстрее, чем студенты (некоторые студенты не вложились в отведенное для этой работы время).

Их ответы дали нам возможность исследовать и сравнить языковую картину мира на лексическом и семантическом уровнях.

Данные реакции являются отображением знаний, представлений о мире, действительности, а также результатом внутренне рефлексивного опыта человека. Полученные реакции выражают сущность свойств мира в понимании молодежи.

Мы провели исследование речи подростков и студентов, ее анализ с точки зрения количественного и качественного использования ими молодежного сленга и жаргона.

Ассоциативный эксперимент дает богатый материал для межкультурных исследований, позволяет выявить как общечеловеческие характеристики свободных ассоциаций, так и специфику связей между словами в условиях разных культур.

Исследование семантической структуры жаргонной лексики при помощи свободного ассоциативного эксперимента дало возможность установить роль жаргона в жизни человека и его влияние на личность.

При подготовке эксперимента нами были определены и зафиксированы понятия «жаргон» и «молодежный сленг». Также была исследована соотнесенность этих понятий с понятием «литературный язык».

Проведение анкетирования позволило нам охарактеризовать языковую ситуацию подростков и студентов. Для этого мы выделили перечень часто употребляемых жаргонизмов, причины их употребления; определили примерный уровень понимания респондентами

слов данного типа.

Сопоставительный метод дал нам возможность сравнить ответы учеников и студентов. С помощью этого мы выделили отличительные черты влияния жаргона на респондентов-школьников и респондентов-студентов. Также были представлены факторы такого разного влияния.

После прохождения всех этапов мы проанализировали результаты эксперимента и выделили, самые распространенные слова-реакции среди подростков: школа, сигареты, бухло, спать, дискач, музыка, крутой, клевый, урок. Это свидетельствует о влиянии среды, в которой находятся как наши респонденты, так и все остальные подростки.

Реакции респондентов часто не соответствуют настоящему значению стимулов. Чаще ученики отвечали на предложенные нами жаргоны словами-синонимами. Были случаи, когда ответы полностью не совпадали со словами-стимулами. Часто реакциями являются ассоциации, которые вызывают у них представленные лексемы; это характерные черты и особенности слов-стимулов.

В некоторых случаях поля оставались не заполненными, что подтверждает непонимание некоторых жаргонизмов респондентами. Либо же данные слова не вызывают никаких эмоций.

Таким образом, мы выяснили отношение носителей языка к жаргонизмам и молодежному сленгу, а также влияние слов данного типа на формирование картины мира подростков. Ассоциативный эксперимент дал возможность выяснить отношение говорящего к окружающей действительности.

Именно язык и речь являются мощными инструментами, с помощью которых каждый из нас выражает свои мысли, чувства. Большое внимание уделяется языку, ведь он затрагивает все сферы общественной жизни и является неотъемлемой частью нашего существования.

Литература

1. Анищенко О. А. Генезис и функционирование молодежного социолекта в русском языке национального периода: монография / О. А. Анищенко. – Москва, 2010. – 278 с.
2. Береговая Э.М. Молодежный сленг: формирование и функционирование // Вопросы языкознания, 1996. – 13. – С. 56 – 60.
3. Денисевич О.В. Вільний асоціативний експеримент як засіб дослідження особливостей формування мовної картини світу [Електронний ресурс]: Психолінгвістика. 2011. Вип. 7. С. 92 – 97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2011_7_15
4. Недашківська Т.Є. Психічне, логічне і лінгвальне у парадигмі картини світу [Електронний ресурс]: Мова і культура. 2012. Вип. 15, т. 6. С. 51-57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2012_15_6_10
5. Рапишева Ж. Д. Место молодежного сленга в языке / Ж. Д. Рапишева. – М: Советская энциклопедия, 1966. – 114 с.
6. Сірінюк К. Г. Молодіжний сленг як складова загальномовної культури нації / К. Г. Сірінюк. // Слово – культура – духовність. – 2005. – 15. – С. 69 – 70.
7. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Л. В. Щерба – Л, 1974. – С. 24–39.

Марина Лобода, Т.Е. Недашковская

Актуальность психолингвистического эксперимента

Гипотеза лингвистической относительности Сепира-Уорфа предполагает, что не только внешняя реальность формирует язык человека в различных культурах, но и то, что этот язык предопределяет взгляд носителей на эту внешнюю реальность, задает картину мира.

Вот что говорил Э. Сепир: «Люди живут не только в объективном мире вещей и не только в мире общественной деятельности, как это обычно полагают, они в значительной мере находятся под влиянием того конкретного языка, который является средством общения для данного общества. Было бы ошибочным полагать, что мы можем полностью осознать действительность, не прибегая к помощи языка, или что язык является побочным средством разрешения некоторых частных проблем общения и мышления. На самом же деле «реальный мир» в значительной мере бессознательно строится на основе языковых норм данной группы... Мы видим, слышим и воспринимаем так или иначе те или иные явления главным образом благодаря тому, что языковые нормы нашего общества предполагают данную форму выражения» [1].

Из этого следует, что язык представляет собой самобытную, творческую символическую систему, которая не просто относится к опыту, полученному в значительной степени независимо от этой системы, а некоторым образом определяет наш опыт.

И в наше время продолжают споры на тему правдивости этой гипотезы. Этому способствует то, что нет никаких однозначно убедительных доказательств, которые могли бы эту теорию подтвердить или же опровергнуть.

Но нам известно, что каждый естественный этнический язык имеет особую картину мира, он отражает определенный способ восприятия и организации мира. То есть, языковая

картина мира – ментально-лингвальное образование, информация об окружающей действительности, запечатленная в индивидуальном или коллективном сознании и репрезентирующаяся средствами языка. Особенности языковой картины мира и ее природа обусловлены языком, поскольку язык – важнейший способ формирования и бытования знаний человека о мире. В процессе деятельности человек познает объективный мир и фиксирует результаты познания в слове. Совокупность этих знаний, представленных в языковой форме, и является языковой картиной мира, которую называют также «языковой промежуточный мир», «языковая репрезентация мира», «языковая модель мира». Однако наиболее часто употребляется термин «языковая картина мира». [2].

Но так как язык постоянно находится в состоянии изменений в соотношении с человеческой речью, необходимы и новые способы изучения речевой деятельности человека. Таким образом, в языкознании прочно обосновывается принцип экспериментального подхода к исследованию.

Особое место занимает ассоциативный эксперимент, в частности такая его разновидность, как свободный. В свободном ассоциативном эксперименте испытуемым предлагают отвечать первой пришедшей в голову реакцией при предъявлении слова-стимула, ничем не ограничивая ни формальные, ни семантические слова-реакции. Ассоциативное поле, полученное в ходе эксперимента и состоящее из реакций, ассоциированных испытуемыми со словами-стимулами, является «внешней формой существования образов сознания».

Слово-стимул при ассоциативном эксперименте выступает как импульс, «запускающий» процесс активизации в сети и приводящий в предречевую готовность значительный ее участок, в результате чего испытуемый вербализует один из находящихся в предречевой готовности узлов». Разные

типы ассоциаций возникают в результате разных стратегий ассоциирования, выбор которых испытуемыми происходит спонтанно, неосознанно. Важной характеристикой любой ассоциативной связи является ее вероятностный характер. Количественная характеристика ассоциации отражает предсказуемость возникновения данной реакции на заданный стимул (силу связи со стимулами) в заданных экспериментальных коммуникативных условиях. Сравнительная вероятность разных реакций на определенный стимул может оцениваться и определять вес (силу, яркость) данной реакции. С другой стороны, при сравнении целых ассоциативных полей может оцениваться степень предсказуемости всего распределения реакций на данный стимул. Так называемые ассоциативные нормы определяют некий стандарт, т.е. актуальные для сознания носителей языка особенности исходного слова-стимула.

По мнению Е.В. Ягуновой, экспериментально обоснованы следующие положения:

— вербальные ассоциации мало зависят от контекста и в то же время существенно связаны со значением;

— ассоциативный эксперимент является одной из наиболее разработанных и эффективных методик для анализа лексем [3].

Ассоциативный эксперимент завершается построением ассоциативного поля стимула, в котором для исследователя одинаково важны как ядерные, так и периферийные ассоциативные связи. Исследование периферии значения является важным и необходимым при описании семантики слова.

Таким образом, ассоциативный эксперимент занимает особое место в ряду реконструкции языкового сознания: именно он позволяет исследователю максимально приблизиться к ментальному лексикону, вербальной памяти и культурным стереотипам человека.

Литература

1. Гипотеза лингвистической относительности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://bit.ly/2gh8LGo>.
2. Постовалова В. И. Картина мира в жизнедеятельности человека // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира / отв. ред Б. А. Серебренников. М.: Наука, 1988. С. 8–69.
3. Ягунова Е.В. Коммуникативная и смысловая структуры текста и его восприятие // Вопросы языкознания, 6, 2007. с. 32–49.

Александра Остапчук, Т.Е. Недашковская
**Фразеологизмы с компонентами рука и голова в
экспериментальном исследовании**

В речи современного молодого человека употребление традиционных фразеологизмов сокращается, уступая место новообразованиям, а часто невербальным средствам выражения [2, с. 276]. Но социокультурный дискурс требует от говорящего знания основного языкового фонда, хотя происходит трансформация семантики, в том числе и фразеологизмов. Потребность установить направление такой трансформации для паремий с соматическим компонентом при недостаточном внимании к этому процессу со стороны исследователей определила актуальность работы.

Фразеологизмы являются языковыми единицами, выражающими специфику концептуализации мира давними носителями языка, поэтому представляют собой интересный материал для изучения вопроса о связи языка и мышления, по-прежнему одного из ключевых и в то же время спорных.

Гумбольдтовская идея о взаимообусловленности языка и мышления получает новое осмысление в интерпретации понятий языковой и концептуальной картин мира.

Языковая, или же лингвистическая картина мира – это образ сознания, воспроизведенный с помощью языковых средств. Следуя мнению Л. Вайсгербера, можно сказать, что именно язык представляет картину мира, передаваемую из поколения в поколение. В ее построении задействованы основные инструменты каждого языка: фразеология, лексика, средства методики текстопостроения и аргументации. Языковая картина мира – это общекультурное достояние нации, она структурированная, многоуровневая. Именно языковая картина мира обуславливает коммуникативное поведение, понимание внешнего мира и внутреннего мира человека. Она отражает способ речемыслительной деятельности, характерной для той или

иной эпохи, с её духовными, культурными и национальными ценностями [1, с. 63].

Концептуальная картина мира фиксирует фундаментальные понятия, выражающие особенности человека и его жизни, связь с окружающим миром и ведущие условия существования в мире; эти понятия обладают изменчивостью и нестабильностью, поэтому нельзя строго классифицировать базовые составляющие, за исключением концепта. Концепт – это информация относительно актуального «или возможного положения вещей в мире (т.е. что индивид знает, предполагает, думает, имажинизирует об существующих объектах мира)» [3, с. 106]. Это не константа, а переменная: в связи с историческими и социальными аспектами она имеет свойство изменчивости.

Языковая и концептуальная картины мира взаимообусловлены, ведь концептуализация явлений окружающей действительности невозможна без предварительной вербализации, т.е. воспроизведения информации с помощью языковых средств.

Основным методом исследования концептуализации фразеологизмов стал свободный ассоциативный эксперимент, результаты которого обрабатываются с помощью ассоциативного и компонентного анализа, моделирования и элементов статистической методик. В качестве слов-стимулов использованы фразеологизмы с соматическими компонентами рука и голова. Выбор обусловлен тем, что фразеологизмы – крайне специфический пласт языка, имеющий особый подтекст в употреблении; в зависимости от понимания респондентами того или иного стимула-фразеологизма вариативность ассоциаций может приобретать значительную широту, следовательно, послужить богатым материалом для проведения эксперимента. Соматизмы рука и голова называют важные для организации жизни человека органы, широко используются во фразеологических

единицах, поэтому представляют особый интерес как единицы языковой и концептуальной картин мира.

Дискуссионной является проблема формирования стимульного списка, поэтому он сформирован экспериментальным путем. На первом этапе были путем сплошной выборки получены фразеологизмы с соматизмами рука и голова, после чего опрос 56 студентов и использование шкалирования (+ – понимаю, использую, 0 – знаю, но не использую, – – не знаю, не использую) позволили отобрать 30 стимулов, которые получили максимальную оценку говорящих – понимаю, использую. В свободном ассоциативном эксперименте приняли участие 100 респондентов, которые являются студентами учебных заведений г. Житомира и области.

Людям свойственно проецировать значения слов-стимулов на свой собственный жизненный опыт; например, «носить на руках» тесно связано с предметом обожания; «ломает голову» человек в связи с возникающими в его жизни трудностями, требующими тщательного продумывания возможных вариантов выхода из ситуации; «карты в руки», как правило, свидетельствуют о доминантной позиции человека относительно ситуации, этот человек имеет козыри, т.е. преимущества, которые помогут добиться выигрыша в любом деле. Очень примечательна одна из реакций, а именно «ноги на стол»: если рассматривать её со стороны невербального общения, то эта позиция толкуется как позиция господствующего, имеющего достаточно власти и влияния человека, который данным жестом может себе позволить показать, что здесь – он хозяин ситуации.

Но нередким является случай, когда значение фразеологизма, предоставленное в словаре и значение фразеологизма, полученное в ходе САЭ в качестве ядра, расходятся. Это можно проследить на примере реакций на фразеологизмы-стимулы золотые руки и брать в руки. В первом случае ядром ассоциативного поля является реакция

мастер, которая полностью совпадает с толкованием фразеологического словаря под редакцией А.И. Молоткова: «...Мастер своего дела; человек, очень искусный в своем деле». Во втором случае наблюдается частичное совпадение, так как реакция дело является лишь частью от целого термина, предоставляемого словарём: «...Подчинять себе кого-либо, заставляя повиноваться (в поступках, действиях и т.п.)». Для большей ясности, можно уточнить, почему реакция является лишь частью от целого. Используя фразеологизм брать в руки, мы подразумеваем обеспечение контроля над чем-либо или кем-либо. Отсюда следует, что брать в руки можно не только дело, но и ситуацию, человека и даже самого себя; этим объясняется частичное совпадение словарного значения и приведённой респондентами реакции.

Не менее интересно и проникновение элементов невербального общения в качестве реакций. Психология невербального общения крайне интересна по своей природе, именно она становится проводником человека на пути к достижению успеха в общении. Исследуя мимику, жесты психологи, изучающие невербальную коммуникацию, читают человека как открытую книгу, разоблачают всё, что испытуемый пытается тщательно скрыть. Знание невербального общения дает нам возможность узнать о расположенности / неприязни человека к нашей персоне, к положению человека в социальной группе. Выше уже говорилось о реакции ноги на стол, полученной на стимул карты в руки. Принимая такую позу, человек предьявляет свои права не только на мебель, но и на ситуацию в целом, делает акцент на том, что он находится в господствующем положении, поэтому может позволить себе расположиться в такой не слишком официальной позе. При этом следует заметить, что такая поза не является враждебной, она располагает к более дружескому ходу разговора, нежели так часто применяемая начальством поза «руки по бокам».

Проведенний асоціативний експеримент дозволив прослідити установа́ння асоціативних зв'язей стиму́л – фразеологізм – реакція, проявляючих картину взаємозв'язи між мовною і концептуальною картинами світу. Щоб підтвердити це, варто представити в якості прикладу стиму́л і реакції респондентів на нього. Наше ува́га зупинилась на стимульному фразеологізмі *разводити руками*, так як він має тісну зв'язь не тільки з мовними засобами вираження думки, а й з невербальними, т. є., невербальною комунікацією.

Разводя руками, ми посилаємо сигнал оточуючим, що зараз знаходимося в незручному для нас положенні, причиною чого може бути декілька: страх, незнання, неуверенність, сум'яття, неможливість як-небудь вплинути на ситуацію. Для більшості людей цей фразеологізм має саме це значення, що досить прозоро спостерігається в їх відповідях в час проведення експерименту: наприклад, реакція сфери «суб'єкт проявлення» *потеряшка* представляє людину, який растерян, обезкуражений і не має ні найменшого уявлення про те, як поводитися в складившійся ситуації, як знайти з неї оптимальний вихід; реакції сфери «об'єкт проявлення» ступор, самотність, непорозуміння, жест, байдужість, відмова, сором, самотність, розчарування, статика, бессмыслица, растерянность представляють різного плану ситуації або почуття, в яких людина відчуває дискомфорт; сфера «діяльність / діяльність» виражена реакціями, які є номінативами для дій людини, який перебуває в явній ситуації обезкураженості: здивування, здивування, не знаю, розкрити, не розуміти, недоуміти; атрибутивна сфера представлена реакціями растерянный, розчарований, соромно, недоуміючий також характеризують людину, що знаходиться в незручному положенні. Однак, незважаючи на різноманітність реакцій, наведені на стиму́л *разводити руками*, респонденти

предпочли отдать первенство реакции не знать, ставшей ядром ассоциативного поля. Сравнивая её с подлинным значением по фразеологическому словарю А. И. Молоткова, можно утверждать, что реакция полностью соответствует оригиналу значения, а значит, носители языка адекватно понимают употребляемый ими фразеологизм, используют его в соответствии с лексическими правилами.

Исходя из вышесказанного, можно сделать вывод, что молодые носители языка адекватно воспринимают фразеологизмы с соматизмами рука и голова, довольно часто употребляют их в своей речи; это свидетельствует о том, что несмотря на обилие неологизмов, заимствованных слов, сленгизмов, появляющихся в языке как следствие активного использования социальных сетей и их ресурсов, первозданность языка сохраняется, а вместе с этим сохраняется и его чистота.

Литература

1. Маслова В.А. Лингвокультурология. Учебное пособие. М.: Академия, 2001. 208 с.
2. Недашковская Т. Фразеологизмы с компонентами сердце и глаз в наивной картине мира украинцев. Slavofraz 2016: Phraseologie und (naive) Psychologie, Verlag Dr/ Kovač, Hamburg, 2018, с. 275 – 286/
3. Павиленис Р.И. Проблема смысла: Современный логико-функциональный анализ языка. М.: Мысль, 1983. 286 с.

Оксана Клименко, Т.Е. Недашковская
**Формирование профессиональной картины мира
будущих учителей**

Все, что окружает человека, является совокупностью образов, которые подвергаются воздействию мыслительной деятельности человека. Данная система образов преобразуется в картину мира. Образы, которые окружают учителей или студентов педагогических специальностей в их сфере деятельности, создают профессиональную картину мира учителей. Поиск и понимание системообразующих моментов подготовки учителей, без которого суть формирования специалиста-педагога размывается, является важнейшим моментом и задачей совершенствования профессиональной подготовки педагогических кадров в системе образования. Так как именно слова педагогической сферы употребления реализуются в профессиональной речи и формируют профессиональную картину мира педагогов, их следует изучать и анализировать.

В нашем исследовании была предпринята попытка установить особенности формирования профессиональной картины мира студентов педагогических специальностей. Исследованиями профессиональной картины мира занимались Т.Е. Недашковская [3], Т.Л. Масыч [2], Е.О. Черникова [5] и др. Тем не менее профессиональная картина мира учителей не исследована и потому данное исследование актуально.

Подходящим методом для реконструкции ассоциативного поля является ассоциативный эксперимент – цепочный, направленный или свободный [1]. Свободный ассоциативный эксперимент, выбранный нами, предполагает, что респондент ответит на слово-стимул первым пришедшим на ум словом-ассоциатом. В условиях такого эксперимента реакция является неспровоцированной, что дает возможность интерпретировать ее как вербальное выражение наиболее

важного семантического компонента слова-стимула для языкового сознания информанта. Изучение ассоциативного значения слова путем проведения ассоциативного эксперимента позволяет узнать особенности функционирования языкового сознания человека, уровня сформированности его профессиональной картины мира. Данное исследование основывается на проведении свободного ассоциативного эксперимента, с изучением семантической характеристики слов педагогической сферы употребления.

Отбор стимулов является важным этапом для организации свободного ассоциативного эксперимента. Объектом данного исследования стали ассоциативные поля стимулов педагогической сферы употребления, которые создают фрагмент концептуальной картины мира студентов.

Для проведения предварительного анкетирования студентам были предоставлены 65 слов, список которых был выбран нами субъективно методом выборки из словаря педагогических терминов [4], обозначающих термины или реалии педагогической сферы употребления. Респондентам были предложены слова в виде списка на карточках с заданием оценить предложенные слова как: положительные (+), нейтральные (0), отрицательные (-) в отношении важности использования их в жизни студентов-будущих педагогов.

После предыдущего опроса в виде списка на карточках, было выделено 24 важнейших для респондентов понятия. Руководствуясь целью эксперимента, мы проводили исследование среди студентов, средний возраст которых составляет 18–25 лет.

В ходе исследования мы протестировали такие стимульные слова как: ДИДАКТИКА; ОБРАЗОВАНИЕ; ОЦЕНКА; КОНСПЕКТ; ЗНАНИЯ; НАУКА; УМЕНИЯ; ОБУЧЕНИЕ; АВТОРИТЕТ; ИНСТИТУТ; ЛЕКЦИЯ; НАУЧНОСТЬ; ПРАКТИКА; САМООБРАЗОВАНИЕ; ЦЕЛЬ;

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗНАНИЙ; АСПИРАНТУРА; ВУЗ;
ДИПЛОМ; ЗАЧЕТ; КВАЛІФІКАЦІЯ; ПЕДАГОГ;
РАСПИСАНИЕ; ПРИЗВАНИЕ.

В ході асоціативного аналізу реакцій на слова-стимули нами були виявлені ядерні і периферійні реакції і складені моделі асоціативних полів (рис.1)

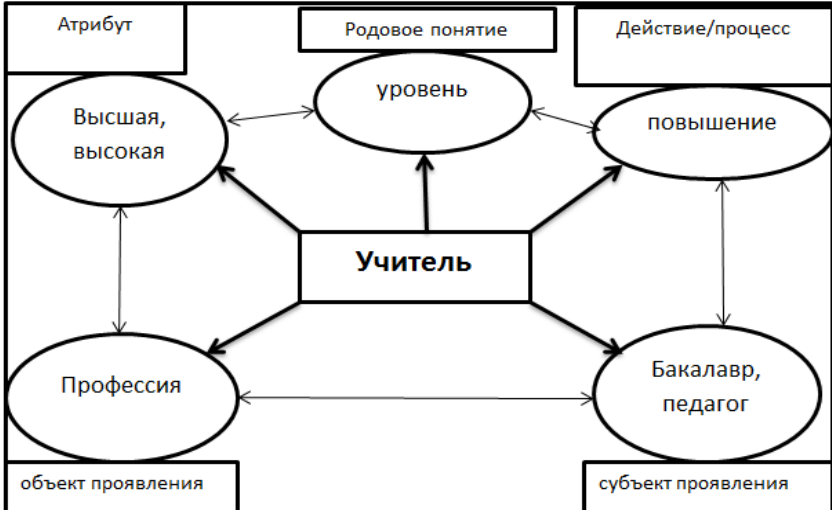

Рис.1. Модель асоціативного поля стимула «кваліфікація».

На прикладі даного стимула продемонструємо картину всього експерименту.

Асоціативне поле стимула формується 89 вербальними реакціями, 61% із яких імена существительні, 2% – глаголи, 8% – імена прикметельні, 1% – імена чисельні, 3% – словосполучення.

В денотативному фрагменті широко представлена семантична сфера «об'єкт проявлення»: курси підвищення (1), вміння (1), всестороннє розвиток (1), професія (4), спеціальність (1), факультет (1), освіта (1), робота (2), навички (1), А, В, С, D (1), ступінь (1), посада (1), розряд (1), 5 (1), знання (1), компетентність (1), якість (1).

Семантична сфера «суб'єкт проявлення» представлена такими реакціями: бакалавр (5), педагог (3),

профессор (1), человека (2), специалист (1), преподаватель (1), работник (1).

Сфера «действие/процесс»: повышение (6), улучшить (2), увеличить (1),

Атрибутивная сфера: высшая (4), высокая (3), образовательная (1).

Родовое понятие: уровень (10).

Ядро реакции: учитель (18).

Полученные результаты показали, что у стимулов с абстрактным значением ассоциативные поля структурированы менее четко, отсутствуют ядерные реакции, не у всех из них сформировано ассоциативное значение, отсутствует ядро, более 5% анкет не анализировались, поскольку содержали более чем для половины стимулов отказ от вербальной реакции. Можно сделать предположение, что участники коммуникации будут недостаточно точно понимать друг друга из-за разного восприятия абстрактных понятий. Это может также говорить о недостаточном уровне сформированности профессиональной картины мира у некоторых информантов.

Детально проанализировав реакции на стимулы, можно судить не только об уровне сформированности профессиональной картины мира респондентов, но и о готовности студентов педагогических специальностей приступить к будущей работе учителями. Нам предстоит задача выяснить, насколько готовы респонденты к работе по специальности, а также сравнить, насколько лучше сформирована профессиональная картина мира студентов младших курсов в сравнении со старшими.

Перспективой дальнейшей работы является расширение стимульного списка и увеличение количества респондентов для получения максимально точных результатов.

Литература

1. Выговская Д.Г Ассоциативный эксперимент как один из методов в психолингвистике. [Электронный ресурс] – режим доступа: <http://dspace.susu.ru/xmlui/bitstream/handle/0001.74/4113/12.pdf?sequence=1>
2. Масыч Т.Л. Профессиональная языковая картина мира сотрудников правоохранительных органов: автореф. дис на соискание уч. степени доктора филол. наук: спец. 10.02.19 «Теория языка» Волгоград, 2010. 20 с.
3. Недашківська Т.Є. Професійність державних службовців: компетентнісний підхід. [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc-gum\znpnadu/2008_1/05%20Derz.pdf.
4. Словарь педагогических терминов. [Электронный ресурс] – режим доступа: http://uchebnikirus.com/pedagogika/pedagogika_u_zapitannayah_i_vidpovidyah_h_-_kuzminskiy_ai/slovník_pedagogichnih_terminiv.htm.
5. Черникова Е.О. Истоки становления профессиональной языковой картины мира.[Электронный ресурс] – режим доступа: <http://www.gramota.net/materials/2/2015/6-2/58.html>.

Марія Герасимчук, С.Б. Моркотун
Лінгвостилістичні особливості презентаційної промови

Презентація, як правило, являє собою монолог промовця, що характеризується наявністю одночасно одного доповідача, колективним адресатом і односпрямованістю. Публічний виступ може закінчуватись обговоренням чи дискусією у вигляді діалогу чи полілогу. Односпрямованість мовлення розглядається як неможливість або мала вірогідність зміни ролей презентатора та слухача. Постановка запитання промовцю у невизначений для цього час сприймається як виняток [2, с.47]. У результаті цього стосунки між презентатором і слухачем під час акту комунікації є асиметричними, нерівноправними – активна роль адресанта, пасивна роль адресата. Проте, спираючись на праці Л. Арредондо, Л.О. Введенської, Л.Г. Павлової, Н.Л. Грейдіної, П.Л. Сопера, слід зауважити, що монологічне мовлення набуває форми внутрішнього діалогу з аудиторією. З однієї сторони, монолог звернений до слухачів, з іншої – відбувається двостороннє спілкування, оскільки досвідчений оратор зважає на реакцію аудиторії.

С.Ф. Іванова, М.В. Китайгородська, М.М. Кохтєв, О.О. Леонтєв, А.Є. Мельник, О.Ю. Мощанська, О.Ю. Попова, Є.М. Ширяєв вказують на такі особливості публічної промови:

- безпосередність і контактність (відсутність часових і просторових перешкод) чи опосередкованість і контактність спілкування (обмін інформацією здійснюється за допомогою засобів телекомунікації);
- підготовленість і організованість промови (під організованістю розуміється наявність плану як для окремих інформаційних блоків, так і для усєї презентації в цілому);
- фіксованість теми й автономність змісту, які не залежить від мовленнєвого чи ситуативного контексту;

- розгорнутість – промова має бути настільки детальною, наскільки це необхідно для сприйняття аудиторією її змісту;
- довільність, яка полягає в частковій неусвідомленості мовного і композиційно-логічного оформлення промови;
- логічний розвиток, тобто ясність основних понять, правильність тверджень, відсутність протиріч, послідовні переходи від одного інформаційного блоку до іншого, аргументований виклад матеріалу.

Своєрідність компонентів ситуації академічної презентації (учасники презентаційного процесу, їх взаємини, установки, ціль висловлювання, предмет промови) визначає появу специфічних лінгвістичних засобів, які маркують початок (*Я хотіла б поговорити про...; Представляю вашій увазі проблему...; На початку...*), середину (*Головною проблемою є...; Один з шляхів вирішення проблеми... Інший шлях...*) і кінець промови (*Дозвольте нагадати ключові моменти...; На завершення...*), вказують на послідовність частин промови (*Наступний момент, на якому я хотіла б зупинитись...*), аргументів (*Аргументи на підтримку / проти цього...*), логіку (*По-перше... По-друге... Нарешті...*). Слова добираються точні, семантично місткі; використовуються тропи, фразеологізми, експресивна лексика. Ці вербальні засоби спілкування співвідносяться з невербальними.

Оскільки висловлювання в ситуації презентації виступає різновидом усного мовлення, для нього характерні неповторність і необоротність у часі (М.І. Жинкін, І.О. Зимня, М.В. Ляховицький). Тому обов'язком презентатора є зведення до мінімуму ускладнень при сприйманні промови. При цьому перш за все необхідно пам'ятати про синтаксичні параметри монологу у ситуації академічної презентації, а саме:

1) прості речення та частини складних речень не мають бути занадто довгими, оскільки об'єм оперативної пам'яті обмежений 5–7 словами;

2) легше сприймаються такі типи конструкцій, які тяжіють до сфери розмовної мови (за структурою ці конструкції є непоширеними чи малопоширеними реченнями, односкладними, неповними (*напр.: Птаха оцінюють за польотом, а людину – за справами*), неускладненими; можуть бути як самостійними реченнями, так і частинами складних речень);

3) небажано користуватись реченнями у пасивному стані. Сфера їх функціонування – офіційно-діловий стиль, тексти, метою яких є передача і збереження інформації, а не вплив.

Н.Л. Грейдіна наголошує, що презентаційна промова будується не за нормами та правилами літературної мови і граматики, а за законами усного мовлення. Автор зауважує: літературна мова вимагає дотримання правил граматики, а це не властиво живому слову. Граматика займається аналізом, а не синтезом, необхідним для живого мовлення.

Стилістична своєрідність академічної презентаційної промови полягає у поєднанні наукового, офіційно-ділового та публіцистичного стилів. Тобто, відбувається поєднання об'єктивності, узагальненості, однозначності, лаконічності, переконливості, пояснення причинно-наслідкових зв'язків (науковий стиль) з використанням готових словесних формул, дотриманням етикетних норм, які передбачають послідовність використання мовленнєвих формул (офіційно-діловий стиль) і логічності доказів, точності висловлення наукових положень з емоційно-експресивною образністю, використання художніх засобів (публіцистичний стиль). Експресія висувається на перший план тоді, коли необхідно викликати певне ставлення до інформації, що повідомляється. Особливістю публіцистичного стилю також є використання синтаксичних засобів: риторичних питань,

форми викладу за допомогою запитань і відповідей, повторів, окличних речень. Вищеназвані засоби використовуються у монологічному висловлюванні у ситуації академічної презентації з метою підтримування уваги слухачів, виклику в аудиторії інтересу до предмета презентації, спонукання слухачів до певних дій [3, с.102].

До вибору лексичного матеріалу треба ставитися уважно. Від нього залежить дієвість усного виступу. Умілий добір лексичного матеріалу сприяє наближенню його до норм усного мовлення.

Краще не допускати наступного:

1. Недопустимий виклад, розрахований на зорове сприйняття, що вимагає звертання до попереднього тексту, матеріалу тощо. Треба вміло використовувати слова, що тримають зв'язок з попереднім текстом. Уживаючи особові чи відносні займенники, треба слідкувати, щоб слухачеві легко було сприймати текст, а замінні слова не вводили б в оману, як, напр.: *Дітей, які мешкали у приватному домі, взяла до себе їхня родичка. Тим часом їм виділили квартиру у новому будинку райспоживспілки, де колись працював їхній батько і стояв на черзі на житло. Але за нього тепер дітям потрібно заплатити чималу купу грошей.*

Або: *Вогонь перекинувся на хлів сусіда Климчука, який також був знищений пожежею.*

2. Не слід зловживати словами службового призначення та канцеляризмами, на зразок: *оскільки, у зв'язку з, відповідно до, з боку*. Напр: *Їм надавалася велика допомога з боку органів, науково-дослідного інституту.*

3. Не варто використовувати у тексті малозрозумілі (часто іншомовні) терміни, а також бажано уникати їх нагромадження в одній фразі чи у суміжних фразах, напр.: *Тут планують відкрити курси з вивчення єврейської мови і тори* (Старий Завіт).

4. Не варто використовувати формули на зразок: *вище було сказано, про це піде мова далі, як було зазначено вище, я про це вже говорив, я про це скажу пізніше.*

5. Одноразовість слухового сприйняття усного виступу не дає змоги зловживати цифровим матеріалом, а якщо без нього не обійтися, то використовувати його слід обережно.

Сприймання промови ускладнюється використанням віддієслівних іменників (*давати вказівки – вказувати, провести операцію – оперувати, зробити огляд – оглянути та ін.*). Будь-який віддієслівний іменник – це згорнуте речення, воно є ніби згустком змісту, вимагає розгортання й усвідомлення.

Мовне оформлення виступу має забезпечувати постійний контакт з аудиторією та сприяти швидкому та надійному засвоєнню змісту.

Література

1. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – К. : ВЦ „Академія”, 2006. – 256 с. – (Серія „Альма-матер”).
2. Грейдина Н. Л. Основы коммуникативной презентации / Н. Л. Грейдина ; Министерство образования и науки Российской Федерации ; Пятигорский государственный лингвистический университет. – М. : АСТ : Восток-Запад, 2005. – 380 с. – (Формула успеха).
3. Русский язык и культура речи : учебник / под ред. проф. В. И. Максимова. – М. : Гардарики, 2000. – 412 с.

Наталія Радчук, С.Б. Моркотун

Етапи презентаційної діяльності

Автори численних праць з ораторського мистецтва, зокрема Н.А. Михайличенко, Є.О. Ножин, В.О. Співак, процес підготовки і проведення будь-якого публічного виступу поділяють на три фази: докомунікативну, комунікативну і посткомунікативну.

На докомунікативній (прогностичній) фазі окреслюються особливості майбутньої взаємодії: планування і прогнозування змісту, структури, засобів спілкування. Зміст спілкування включає: формування мети взаємодії (для чого?), аналіз стану співрозмовника (чому він такий?) і ситуації (що відбулося?). На цьому етапі передбачають можливі способи комунікації, прогнозують сприймання змісту взаємодії. При цьому велику роль відіграє цільова установка презентатора. Перш за все, він повинен подбати про залучення слухачів до взаємодії, створити творчу атмосферу, відкрити простір для вираження їхніх власних поглядів. Для цього потрібно вміти адекватно сприймати та оцінювати людину; відновлювати в комунікативній пам'яті особливості попереднього спілкування з конкретною аудиторією; уточнювати особливості спілкування в нових комунікативних умовах діяльності. Якщо презентатор вперше зустрічається з аудиторією, його спілкування у цій фазі буде зумовлене докомунікативною атмосферою, створеною на основі початкової інформації презентатора про слухачів і слухачів про презентатора.

Комунікативна (виконавська) фаза характеризується з трьох позицій:

а) власне комунікативної – представлення інформації, оволодіння увагою аудиторії, забезпечення ініціативи презентатора у спілкуванні;

б) інтерактивної – організація взаємодії між презентатором і слухачами, тобто не лише обмін думками й ідеями, але й певний діяльнісний компонент співпраці;

в) перцептивної – процес взаємospриймання учасників презентації і налагодження взаєморозуміння на його основі.

Представлення матеріалу передбачає попередню репетицію виступу, фіксацію тексту, корекцію. Під час презентації відбувається обмін інформацією, різнобічна оцінка змісту виступу, оцінка співрозмовниками одне одного. При цьому важливо вміти створювати атмосферу доброзичливості. Промовець має виявляти інтерес до слухача, сприймати інформацію від нього, передавати слухачу свій оптимізм і впевненість в успіху, яскраво змальовувати перед ним мету, доступно окреслювати шляхи її досягнення.

Ініціативу презентатора в спілкуванні забезпечують: чіткість організації початкового контакту зі слухачами; оперативність у переході від організаційних процедур до ділової комунікації; відсутність проміжних зон між організаційними і змістовими аспектами початку взаємодії; оперативність у досягненні соціально-психологічної єдності з аудиторією; подолання стереотипних і ситуативних негативних налаштувань щодо окремих слухачів; встановлення контакту з усією аудиторією; забезпечення привабливого зовнішнього вигляду презентатора (підтягнутість, зібраність, охайність); послідовна й доречна реалізація вербальних і невербальних засобів комунікації; вияв особистої прихильності до аудиторії; розуміння ситуативної внутрішньої налаштованості слухачів і врахування її під час представлення матеріалу; передавання слухачам цього розуміння; введення на початковому етапі взаємодії завдань і питань, які мобілізують аудиторію; формулювання яскравої, привабливої мети діяльності та демонстрація шляхів її досягнення. Якщо презентатор поступається слухачу ініціативою, він має це робити лише з

метою передачі йому права і необхідності самостійного аналізу подій, фактів.

Ефективність комунікативної фази залежить від сформованості вмінь професійного мислення, мовлення, володіння технікою переживання, контролю емоційного самопочуття. Презентатору важливо оволодіти вміннями швидкого входження у взаємодію і динамічного впливу: зараження, навіювання, переконання, наслідування.

На початку взаємодії важливо встановити контакт зі слухачами, привернути їхню увагу. Для цього необхідно вміння безпосередньо орієнтуватись у комунікативній ситуації: реакції присутніх в аудиторії, просторових умовах, обставинах (які піддаються зоровому та кінетичному сприйманню), часових умовах (наявність чи відсутність дефіциту часу), соціальній ситуації спілкування (актуальних взаємовідносинах між тим, хто виступає, і слухачами). Необхідними компонентами орієнтування у реакції слухачів є регулятори (контакт очей, міміка підтвердження або непорозуміння) та мовленнєві сигнали, які вловлює комунікатор у поведінці реципієнтів.

Завершується процес презентативної діяльності посткомунікативною фазою (самокоригування), під час якої презентатор подумки відтворює й аналізує свій виступ.

С.Ф. Іванова пропонує наступні етапи створення публічного виступу: попередню підготовку (аналіз аудиторії та обставин), винахід промови (формулювання теми, мети, завдань), композиційне і мовленнєве оформлення, запам'ятовування і виконання. Винахід промови дослідниця поділяє на дві фази – розробку задуму й орієнтацію задуму на цілі, пов'язані з типом аудиторії, мовленнєвою ситуацією. Далі промовець має продумати спосіб спілкування з слухачами в різних мовленнєвих ситуаціях. Після цього доповідач відбирає матеріал і композиційно його оформлює відповідно до встановлених правил і принципів. Мовленнєвий етап завершує підготовчу фазу і поділяється на підготовчий,

який завершує доаудиторну фазу розробки промови, та виголошувальний, аудиторний, який завершується самоаналізом і самокоригуванням.

О.Ю. Попова, займаючись дослідженням методики формування іншомовних презентаційних умінь, відзначила такі основні принципи побудови презентаційної промови:

1. *Принцип стислості*: презентатор має вміти передати основну думку кількома змістовними фразами.

2. *Принцип послідовності*: усі мікротеми доповіді мають бути взаємопов'язані, взаємообумовлені, підпорядковані головній цілі.

3. *Принцип цілеспрямованості*: лектор має пам'ятати про ціль виступу і дотримуватись структури доповіді.

4. *Принцип посилення мовленнєвого впливу*: розташовувати інформацію необхідно таким чином, що інтерес слухачів постійно зростає.

5. *Принцип економії засобів*: ціль виступу має бути досягнута за мінімальний проміжок часу та залучення мінімального об'єму матеріалу.

6. *Принцип результативності*: основні завдання учасників презентації мають бути виконані.

Таким чином, враховуючи вищезгадані погляди на процес презентації, її створення, підготовку та проведення, а також післядію промовця, можемо зробити ряд висновків. Перш за все, якісна промова передбачає обов'язкову попередню підготовку та репетицію. При цьому промовець має враховувати дві основні складові: влучний і лаконічний зміст виступу, що відповідає поставленій меті презентації, та планування результативної взаємодії з аудиторією на основі адекватної та доброзичливої взаємної реакції. Другою умовою є послідовне проведення презентації, що включає правильну організацію слухачів і налаштування їх на сприйняття інформації, підтримання презентатором уваги аудиторії та власної комунікативної ініціативи, а також налагодження сприятливої атмосфери спілкування,

створення умов для вільного обміну думками та діяльнісної взаємодії. Завершення презентаційної діяльності логічно відбувається після власне промови, коли промовець аналізує свої вдалі дії та помилки, а також результати взаємодії зі слухачами, аби визначити рівень власної підготовки, ступінь реалізації мети виступу, а також врахувати отриману інформацію при підготовці наступних виступів. Усі зазначені дії є важливими для того, щоб зробити презентаційну діяльність послідовною, яскравою, приємною та корисною для співпраці. Застосування таких знань та вмій на практиці свідчить про компетентність презентатора, його відповідальне ставлення до поставленої мети, а також збагачує його професійний досвід.

Література

1. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – К. : ВЦ „Академія”, 2006. – 256 с. – (Серія „Альма-матер”).
2. Иванова С. Ф. Специфика публичной речи. (В помощь слушателям школ молодого лектора) / С. Ф. Иванова. – М. : Знание, 1978. – 128 с.
3. Леонтьев А. А. Психологические особенности деятельности лектора / А. А. Леонтьев. – М. : Знание, 1981. – 80 с. – (Серия „Методика лекторского мастерства и ораторского искусства”).
4. Спивак В. А. Этика делового общения: Текст лекций / В. А. Спивак. – СПб. : Изд-во Санкт-Петербургского университета экономики и финансов, 1996. – 102 с.

Вероника Заболотская, А.Н. Приймак
**Средства массовой информации и проблема чистоты
русского языка**

Компьютер и Интернет стремительно вошли в нашу жизнь и стали её неотъемлемой частью. Мы уже не представляем себе ни дня без проверки электронной почты и уведомлений от наших друзей в социальных сетях, без ознакомления с последними событиями в Украине и мире на новостных порталах, без уточнения каких-либо проблемных вопросов на специально разработанных информационных сайтах. Школьники, студенты, преподаватели при подготовке к занятиям в школе/университете всегда используют Интернет для различных видов работы: написания рефератов, курсовых и дипломных работ, написания сочинений, выполнения домашнего задания и т.д. Молодёжь максимально использует средства массовой информации, и, естественно, СМИ оказывают огромное влияние на формирование их личности.

В этом контексте нельзя не сказать о влиянии СМИ на речевую культуру молодых людей. Социальные сети породили совершенно новый язык – язык виртуального общения. В этой связи активно ведутся споры по поводу положительного и негативного влияния сети Интернет на подрастающее поколение. Большинство исследователей (Н.Л. Денисов, В.М. Есипов, М.Н. Зацепин, В.И., Зажицкий и многие другие) говорят лишь о негативном влиянии социальных сетей на современных школьников.

Новизна данного исследования состоит в том, что в нём предпринята попытка изучить речевое наполнение видеохостинга YouTube. Кроме того, на момент написания данного материала не было попыток исследовать роль интернет-ресурса YouTube на формирование языковой личности украинских школьников. Изучение проводилось на основании статистических данных за февраль 2019 года,

согласно которым на YouTube каждую минуту загружается 300 часов видеороликов на 76 языках.

Цель – проследить влияние современных средств массовой информации на чистоту современного русского языка молодёжи, акцентировать внимание на положительном воздействии видеохостинга YouTube и социальной сети Facebook.

С появлением социальных сетей резко увеличилось количество заимствований в русском языке, особенно из английского языка. Это объясняется тем, что существует потребность называть новые предметы и понятия, которые входят в нашу повседневную жизнь. Ниже приведён список слов, которыми школьники пользуются чаще всего.

- Бан – ограничение или лишение каких либо прав пользователя.

- Глюк – ошибка, сбой в программе.

- Ник (англ. nickname, nick–прозвище) – псевдоним.

- Пост – сообщение в профиле или блоге.

- Фейк (англ. fake – подделка) – подделка, фальсификация с помощью специальных программ.

- Флуд (англ. flood – наводнение) – большое количество одинаковых или практически одинаковых сообщений.

- Читер (англ. cheater – жулик) – пользователь, использующий методы обмана (чит-коды, чит-программы).

- Юзер (англ. user – пользователь) – пользователь персонального компьютера.

Еще одно любопытное явление, которое наблюдается в последние годы, – это перераспределение существующих слов и слов, основанных на брендах, в первую очередь для социальных сетей. Повторное присвоение – это культурный процесс, посредством которого люди утверждают слова, используемые ранее, и придают им новое значение. Таким образом, люди, которые зарегистрированы в социальных

сетях, создают новые слова и дают новые значения уже существующим словам.

Есть даже случаи, когда онлайн-бренды становятся настолько употребляемыми в повседневном общении, что их производные внедряются в русский язык. «Google» – ведущая поисковая система в мире, ее использование стало настолько универсальным, что фраза «загуглить» практически заменила фразу «найти ответ в интернете». «Твитнуть» относится к написанию сообщения с использованием Twitter, но по существу означает «поделиться мыслью». Выражение «селфи» вытеснило из русского языка слово «автопортрет», хотя значение у этих слов одно и то же – «снимок самого себя».

Также во время ведения переписки молодёжь употребляет различного рода сокращения, аналогов которым нет в современном русском литературном языке.

- ЗЫ (англ. P.S. – постскрипtum) – буквы PS (постскрипtum), набранные на русской раскладке клавиатуры.

- ЛОЛ (англ. laughing out loud – громко хохотать) – обозначение, используемое для выражения комплимента к чувству юмора собеседника.

- ИМХО (англ. in my humble opinion – по моему скромному мнению) – аббревиатура, применяемая в качестве синонима к фразе «я хочу озвучить своё мнение».

- ФАК (англ. FAQ – frequently asked questions – ответ на заданный вопрос) – ответ на часто задаваемые вопросы (русский эквивалент – ЧАВО).

- ОМГ (англ. OMG – Oh my God) – часто используемое в интернете выражение высокой степени возбуждения вследствие необычных событий.

Некоторые популярные термины, такие как LOL (громко хохотать), превратились в уникальные слова, которые имеют значение, большее, чем их первоначальная аббревиатура. LOL теперь используется для добавления

шуточного значения в сообщении, почти как тип пунктуации. Это не всегда означает буквальный смех.

Когда пользователь на сайте в начале или в конце своего сообщения дописывает аббревиатуру ИМХО, то он даёт понять всем участникам дискуссии и просто читателям, что он лишь выразил своё личное мнение по отношению к теме, которую он затронул.

Если раньше аббревиатуру ОМГ можно было встретить только в чатах и популярных онлайн играх, то сегодня это слово используется повсеместно. Примеры: «ОМГ. Зачем он это сделал?», «ОМГ, только сегодня закончил работу», «ОМГ, как же я рад тебя видеть».

Причиной появления иноязычных аббревиатур является необходимость заменять длинные названия предметов или понятий на более короткие (сбой в программе – баг, псевдоним – ник).

Смайлики (выражения лиц, таких как улыбка или грусть, образованные различными комбинациями символов клавиатуры) используются для передачи того, что чувствует пользователь, или для выражения намеченного тона без фактического написания. Можно утверждать, что эта форма написания возникает из-за стремления к упрощению, ведь социальные медиа – это не процесс творческого письма (по крайней мере, не в традиционном смысле), а быстрый и удобный способ взаимодействия с аудиторией.

С 80 процентами подростков интернет-пользователей, посещающих сайты в социальных сетях, неудивительно, что в нашей реальной социальной жизни происходят некоторые изменения. Использование социальных сетей предоставляет нам совершенно новый способ общения.

1. В повседневной речи подростков резко увеличилось количество заимствований из английского языка (бан, ник, пост и другие).

2. В переписке школьников в социальных сетях распространились сокращения, аналогов которым нет в русском литературном языке (ЛОЛ, ИМХО, ОМГ и прочие).

Слова, используемые в текстах средств массовой информации, буквально «врываються» в повседневный лексикон общения. Так как большая часть письменного языка, который мы видим, теперь находится на экранах наших компьютеров, планшетов и смартфонов, язык на современном этапе развивается благодаря нашему взаимодействию с технологиями. Таким образом, в самой структуре русского языка наблюдаются изменения, но их нельзя назвать негативными: они необходимы при современном ритме жизни для обеспечения комфортных условий при нахождении в виртуальном пространстве.

На наш взгляд, целесообразно продолжить изучение проблемы чистоты русского языка учащихся с учётом изменения жизненных целей, возрастом и другими особенностями, что позволит создать более полный портрет языковой личности житомирской молодёжи, проследить её формирование и становление в современном обществе.

Подводя итог всему вышесказанному, хотелось бы отметить, что исследование языковой личности неизбежно вовлекает в сферу интересов лингвистов те вопросы, которые объединяют специалистов, изучающих человека с различных точек зрения. Дальнейшая разработка теории виртуальной языковой личности, исследование речи индивида является перспективным научным направлением. Способность и возможность познавать личность через ее язык открывает новые горизонты в науке.

Литература

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. Изд. 7-е. – М.: Издательство ЛКИ, 2010. – 264 с.
3. Марченко Н.Г. Социальная сеть «ВКонтакте»: лингвопрагматический аспект. Дис. канд. филол. наук. Ростов н/Д, 2013. – 176 с.

Елизавета Яковицкая, А.Н. Приймак

Гендер в публицистическом дискурсе: вербальное выражение

Язык как форма существования мыслительной деятельности человека охватывает все сферы индивидуальной и общественной жизни и является важной составляющей природы человека. Изучая и анализируя человеческую речь, можно получить материалы для анализа гендерных явлений. В нашей работе предпринята попытка исследовать различия между мужской и женской речью как двух подсистем языка, которые имеют свои характерные черты и особенности.

Вопрос о существовании различий в подсистемах языка привлекает внимание многих лингвистов (М.В. Китайгородская, Е.А. Земская, Н.Н. Розанов, О.А. Воронина и др.). Многие аспекты исследования остаются спорными и нуждаются в дополнительном изучении. К таким относится проблема выявления гендерных особенностей речи в публицистическом дискурсе.

Термин «гендер» подчеркивает прежде всего не естественный (биологический), а социокультурный фактор межполовых различий. В современной лингвистике существует значительное количество трактовок термина «гендер». Так, О.А. Воронина дает такое определение «гендер – совокупность социальных и культурных норм, которые следует выполнять людям в зависимости от их биологической принадлежности; пол – биологическое явление, используемое для обозначения анатомо-физиологических особенностей людей, на основании которого существует традиционное деление людей на мужчин и женщин» [1, с. 39].

На материале газет «Неделя и люди» и «События недели: итоги и факты» нами проанализированы статьи, написанные мужчинами и женщинами. На основе этих исследований выявлен ряд типичных языковых гендерных маркеров, наиболее ярко проявляющихся на лексическом,

морфологическом, синтаксическом и стилистическом уровнях языка.

Лексический уровень. Речь мужчин изобилует терминами и неологизмами. Нередко встречаются грубые и бранные выражения, авторы-мужчины используют также жаргонную лексику, сленгизмы. Свои эмоции в контексте мужчины передают, используя иронию и сарказм: *«Членов королевской семьи отличает не только наличие множества привилегий, но и постоянное нахождение в центре общественного внимания. Им необходимо соблюдать внешние приличия, чтобы поддерживать престиж короны. Это включает в себя и смерть, потому что королю не подобает умирать в неудобное время суток»* [4, с. 9]. Наиболее употребительными тропами в речи мужчин являются метафоры и сравнения: *«Учителя считали, что все дело в синдроме дефицита внимания и гиперактивности, однако серия медицинских тестов показала, что все было хуже. У девушки была **плохая кровь**. И это была кровь Маккоев»* [4, с. 9].

В речи авторов-женщин следует отметить высокую нормативность и литературность. Термины и неологизмы встречаются реже, чем в речи мужчин. Женщины не допускают употребление бранных и грубых выражений. Для передачи своего отношения к предмету речи они используют слова с оценочными суффиксами, а также аффективную лексику. Оригинальными, интересными, а подчас и неожиданными бывают у авторов-женщин метафоры, сравнения и некоторые другие средства экспрессивности: *«Притягательная, эффектная, обаятельная – такой и должна быть настоящая звезда»*; *«Моя история с Золушкой похожа тем, что я такая же тудяга, как и она, и тоже очень расстраиваюсь, если мои туфли где-то теряются»* [3, с. 14]. На морфологическом уровне можно выделить такие особенности. Мужчины в своих текстах часто используют глаголы, абстрактные существительные,

причастия и деепричастия, числительные; для женщин характерно употребление качественных и относительных прилагательных, междометий и конструкций «наречие+наречие»: *«Мне лично **очень сложно** ответить на этот вопрос»* [2, с. 14].

На синтаксическом уровне для авторов-мужчин характерно использование вставных конструкций в качестве ссылок на авторитеты (*«Прокормить и разместить сотню волов в пределах села было невозможно (**в день каждый съедал 25 килограммов сена**)... Часто везли в Крюков (**район современного Кременчуга**), откуда соль на баржах плыла по Днепру в Россию»*); бессоюзных предложений (*«Около половины этой суммы – расходы практики, все остальное – зарплата работников»*), восклицательных и вопросительных предложений (*«Интересно, кто-то в правительстве об этом думает?...Ну да, ломать – не строить!»*).

Для речи мужчин характерны также эллиптические предложения и инверсия (*«Каждой кухарке – по криптовалюте»*; *«В квартире были прописаны отец, я и мой брат»*).

Авторы женщины в своих статьях передают эмоции тоже при помощи восклицательных предложений. В речи женщин чаще, чем у мужчин, используются вводные слова и конструкции, выражающие различную степень неуверенности или нерешительности: *«Скорее всего, имеют также место подтяжка нижней части лица и филлеры в губы (инъекционный препарат, который используется как наполнитель для коррекции...**Предполагаю**, что, кроме подтяжки кожи, он еще делал липофилинг, то есть с помощью своего же жира, взятого из других частей тела, добавил объем в скулы...»*. Простые предложения встречаются чаще, чем сложные.

В статьях и женщин, и мужчин для привлечения внимания читателей к своим текстам используются оригинальные, эффектные заголовки. Но, на наш взгляд,

названия статей, предложенные женщинами («*Конкурсы красоты: побеждают нетощие брюнетки*», «*Желудок – наш третий мозг!*», «*Заговор сладкой росы*»), эмоциональнее мужских («*За спам – в тюрьму*», «*Рубль и гривна – уже не пара*», «*Деградация с электрическим приводом*»).

Авторы-мужчины используют газетно-публицистические клише (*стать безумно богатым, по словам эксперта, резко набирают популярность* и т.д.). Основу публицистического текста авторов-мужчин в большей мере составляет нейтральная и разговорная лексика. Предпочтение в употреблении книжной лексики отдают женщины. Речь женщин литературная, более мягкая, «отточенная», эмоциональная и чувственная.

Таким образом, в ходе нашего исследования мы попытались доказать, что в публицистическом дискурсе существуют две своеобразные подсистемы – речь мужчин и речь женщин. Они определяют отбор языковых средств и формируют высказывание.

Литература

1. Воронина О.А. Гендер // Словарь гендерных терминов. М., 2002, с. 39.
2. Дрозд И. Надежда Мейхер-Грановская: если хотите заработать депрессию, сядьте на диету / И. Дрозд // События недели: итоги и факты. – 2018. – 3-9 апреля. – С. 14.
3. Локтева И. Вера Брежнева: «у дочки есть вкус, она выбирает хороших мальчиков» / И. Локтева // Неделя и люди. – 2018. – 10-16 апреля. – С. 14.
4. Оськин Д. Всегда есть нюанс / Д. Оськин // Неделя и люди. – 2018. – 10-16 апреля. – С. 9.

Дарія Трухній, А.М. Велика
**Аналіз соматичних фразеологізмів української, російської
та англійської мов**

Фразеологічні одиниці як виразні засоби будь-якої мови завжди були в центрі уваги багатьох дослідників. Увагу науковців привертають фразеологізми зі складовим компонентом на позначення частин тіла людини. Дослідженням у галузі фразеології займалися такі дослідники, як В. фон Гумбольдт (1821), О.О. Потебня (1892), Шарль де Баллі (1905), В.В. Виноградов (1963), О.В. Кунін (1972), А.Г. Назарян (1987), В.М. Мокієнко (1989), М.П. Кочерган (1999), І.В. Корунець (2003), О.О. Селіванова (2004).

Актуальність запропонованої статті визначається необхідністю здійснити порівняльний аналіз фразеологічних одиниць із соматичним компонентом в українській, російській та англійській мовах з метою дослідження їх характеристик та особливостей.

Метою статті є порівняльний аналіз семантичних особливостей фразеологічних одиниць із соматичним компонентом в українській, російській та англійській мовах, що дозволить знайти спільні та відмінні риси на фразеологічному рівні у мовах, які досліджуються.

Об'єктом даного дослідження є фразеологічні одиниці із соматичним компонентом трьох мов: української, російської та англійської.

Предметом дослідження стали роботи вітчизняних і зарубіжних лінгвістів, мовним матеріалом слугували словники та праці, написані українською, російською та англійською мовами.

Терміни «соматизм», «соматичний» мають різні тлумачення. Згідно широкому тлумаченню, соматизми, соматичний (від грецького soma (somatos) - тіло), - це засоби позначення явищ, що відносяться до сфери тілесності.

Соматизми – це номінації будови тіла. Вони є однією з найдавніших лексичних груп у світі, поява яких в мові датується періодом пізнання людини та виокремлення її зпоміж інших об'єктів дійсності за допомогою відчуттів, органів та частин тіла [1]. Соматичні фразеологізми – це фразеологічні одиниці, в яких головний елемент виражається соматичним компонентом, тобто назвою частини тіла людини і характеризуються високою емотивністю, переосмисленням та переносним значенням [2]. Фразеологізми із соматичним компонентом відображають різні сторони буття людини та навколишньої дійсності – від абстрактних понять до соціального устрою суспільства, характеризуючи людину як живу і розумну істоту.

I. Сомонімізми (служать для позначення частин людського тіла). Вся сукупність соматичної лексики згідно з приналежністю до відповідної групи позначуваних об'єктів розподіляється таким чином:

1. Назви, лексеми на позначення тіла людини.
2. Назви голови та її частин.
3. Назви шиї і тулуба людини.
4. Назви верхніх кінцівок.
5. Назви нижніх кінцівок.

II. Остеонімізми (номінації кісток людського тіла і їхніх з'єднань):

1. Назви кісткової системи людини в цілому.
2. Назви кісток голови.
3. Назви кісток тулуба.
4. Назви кісток верхніх кінцівок.
5. Назви кісток нижніх кінцівок.

III. Спланхтонімізми (найменування внутрішніх органів):

1. Назви внутрішніх органів загалом.
2. Назви органів травлення.
3. Назви органів дихання.
4. Назви сечостатевого органів.

IV. Ангіонімізми (служують для позначення кровосної системи);

V. Сенсонімізми (назви органів чуттів):

1. Назви органів зору.
2. Назви органів слуху.
3. Назви органів нюху і органів смаку.
4. Назви органів дотику.

VI. Лексика на позначення хвороб і виявів людського організму:

1. Назви хвороб и недугів людини.
2. Назви проявів людського організму.

VII. Окреме місце займає квазісоматизм (душа)

Фразеологічних одиниць зі словом **серце** в українській мові налічується понад 25, наприклад : *гаряче серце (запальна, пристрасна людина), добре серце, важкий камінь давить серце (бути у гнітючому настрої, страждати, переживати), викреслити зі свого серця (розлюбити когось), відлягло від серця (відчути полегшення, спокій), серце не лежить (не мати бажання до чого-небудь), дама серця (кохана жінка), володар сердець (людина, яка має великий вплив на інших та привертає до себе увагу), без серця (жорстка людина у своїх рішеннях та діях) ; в англійській мові їх понад 70, наприклад : *all heart (в основному), hearts and minds (переконання, а не переконливо), в російській мові понад 30 фразеологічних одиниць, приклади : серце кров'ю обливається (сильно перейматись за когось), серце не на місці (переживати за когось), серце не лежить (щось не подобається).**

Наступний соматизм – **вухо**. Фразеологізмів з цим компонентом в українській мові близько 20, наприклад: *тугий на вухо (людина з поганим слухом), голова два вуха (про дурнувату людину, яку зневажають), розвісити вуха (слухати про щось з цікавістю, запалом), від вуха до вуха (дуже широко), вухами ллється (набридати комусь), затикати вуха ватою (ніяк не реагувати), не піти далі вух чийх (не ставати*

відомим багатом), пропустити повз вуха (*неуважно слухати щось чи когось*). У російській мові кількість таких фразеологізмів понад 40, наприклад: держать ушки на макушке (*про настороженість особи*), не для чужих ушей (*про секретну інформацію*), уши горят (*коли про людину хтось згадує, а і у неї починають червоніти вуха*), откуда уши торчат (*шукати початок чого-небудь*), за ушами трещит (*про смачну їжу*), улыбка до ушей (*коли хтось дуже задоволений*). А в англійській мові фразеологізмів з компонентом вуха налічується ще більше (близько сотні). Найяскравіші приклади : believe one's ears (*повірити власним вухам*), cloth ears (людина, що має проблеми зі слухом), а fear in ears (російський аналог вешать лапшу на уши), ear hustler (людина, що багато хитрує та обманює), have a wolf by the ears (бути у безвихідному, скрутному становищі), assault the ears (бути дуже шумним, галасливим).

Також розглянемо використання слова **зуб** у фразеологічних зворотах досліджених мов. Приклади в українській мові: вишкірити зуби (*сміятись*), вхопити на зуби (*обрати кого-небудь об'єктом обговорення, переговорів, глузувань*), видерти зубами (*докласти будь-яких зусиль для досягнення своєї цілі*), лізти чортові в зуби (*наражати себе на небезпеку*), мати зуба на когось (*сердитись на певну особу*), полічити зуби (*ударити когось, побитись*), самі вуха та зуби (*про дуже худу людину*), на один зуб (*дуже мало*). Приклади з російської мови : держать язык за зубами (*не говорити зайвого, тримати у секреті*), вооружен до зубов (людина, що має при собі багато зброї), заговаривать зубы (*говорити про щось непотрібне, зайве, уникати розмов*), зуб на зуб не попадает (людина, яка сильно замерзла, або їй уже страшно), зубы чesать (людина, яка приносить суперечку), нечего на зуб положить (*не мати їжі вдома*), говорить сквозь зубы (*говорити без завзяття, неохоче*). В англійській мові також існує низка фразеологізмів із соматичним компонентом «зуби», наприклад : greet your teeth (*російський аналог*

«скалить зуби»), have a sweet tooth (бути солодкоїжкою, обожнювати солодоці), teeth chattering (український аналог «зуб на зуб не потрапляє»).

Як бачимо, фразеологізми із соматичними компонентами широко представлені у досліджених мовах. Це пояснюється тим, що саме тіло є найбільш доступним і дослідженим об'єктом спостережень людини. Умовно соматизми можна поділити на 2 групи: фразеологізми, які мають високу ефективність вживання (наприклад: голова, рука, нога, око) та фразеологізми, які мають низьку ефективність (наприклад: шия, лоб, плечі, кістки, хребет). Основою творення фразеологізмів із соматичними компонентами є метонімічні та метафоричні перенесення (за схожістю). З дослідження видно, що певні фразеологізми присутні у трьох з наведених мов. Це пояснюється запозиченням. Також варто зазначити, що фразеологічні одиниці із соматичними компонентами дають змогу простежити народні уявлення та вірування народів, пізнати історію, культуру та традиції. Фразеологізми є цінним матеріалом для вивчення мовних картин світу.

Дослідження соматичних компонентів у фразеологізмах нині є і залишається актуальним для подальших наукових досліджень та розвідок. Це пояснюється як їх поширеністю, розвитком, так і необхідністю проведення аналізу на прикладі різних мов.

Литература

1. Яніцька Н. Соматична лексика як об'єкт вивчення в іншомовній аудиторії – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://philology.lnu.edu.ua/teoria_praktyka_ukr_mova/vyp_03_2008/34.%20Yanit_ska.pdf.
2. Козоріз Г. Класифікація соматичних фразеологізмів [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_NND_2012/Philologia/3_105427.doc.htm.

3. Мугу Р. Ю. Полисемантизм соматической лексики (на материале русского и немецкого языков). Автореф. дис. . канд. филол. Наук. Майкоп, 2003. - 108с.
4. <http://slovopedia.org.ua/49/53409/361229.html>
5. Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов : Навч. посібник. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 458 с.
6. Словник фразеологізмів української мови / [Відповід. редактор В.О.Винник] – К., 2003. – 786.
7. Словник фразеологізмів української мови, видавництво «Наукова думка ДП НВП НАН», 2008. – 1104 с.
8. Фразеологический словарь современного русского языка, Ларионова Ю.А., 2014. – 520с.

Дарина Левченко, А.М. Велика
**Соматичні фразеологізми (на прикладі російської,
польської та англійської мов)**

Соматичні фразеологізми становлять близько 30% словникового складу будь-якої мови. Також соматизми належать до архаїчного прошарку лексики. Дослідники зазначають, що поширене вживання соматизмів у фразеологічному складі будь-якої мови зумовлене характером опанування людиною довкілля. Особлива цінність соматизмів у називних процесах обумовлена принципом антропометричності фразеологізмів мови. Історично соматичний код культури відображає структуру реального і духовного світу, а також формує його прийняття з анатомічною орієнтацією на своє тіло і функції частин тіла.

Зберігається інтертекстуальний зв'язок фразеологічних одиниць з певним кодом культури, який тлумачить мова. Існують такі базові коди культури: соматичний, просторовий, часовий, предметний, біоморфний, духовний. До того ж у згаданих кодах фіксуються наївні уявлення про світобудову, тому вони співвідносні з архетипами, що є однією з умов для декларування культурного коду базовим. Першим із шести базових різновидів культурних кодів виокремлюють соматичний (як найдавніший, представлений символічними функціями частин тіла людини). Проблематика дослідження полягає в тому, що науковцями мало досліджено фразеологічні одиниці з соматичним компонентом на матеріалі російської, польської та англійської мов з порівняльної точки зору.

Метою статті є визначення і дослідження особливостей одного з предметів фразеології – соматичних фразеологізмів, а також опис російських, польських та англійських фразеологічних одиниць із соматичною складовою.

Серед фразеологізмів в особливу групу виділяються фразеологізми – соматизми, відмінною рисою яких є

наявність у структурі лексеми, що позначає частину тіла людини чи тварини. Соматична лексика (від грец. *Soma* – тіло) – це одне з найдавніших універсальних утворень слів у всіх мовах світу. Недаремно соматична лексика з давніх-давен була об’єктом уваги лінгвістів: широта зв’язків соматизмів з реаліями навколишнього середовища пояснюється онтогенетичними функціональними властивостями частин тіла людини і їх широкою символізацією.

Уперше в лінгвістичний обіг термін “соматичний” був уведений Ф. Вакком. Він розглядав фразеологізми естонської мови, які мали в складі слова назви частин людського тіла. Ці фраземи були названі соматичними.

Мовними факторами виникнення соматичних фразеологізмів є семантичні перетворення або переосмислення готових словосполучень. А деякі соматизми утворюються одразу, не проходячи стадію вільного словосполучення. Запозичення також є важливим способом утворення соматичних фразеологізмів. Фразеологічні одиниці можуть проникати в мову або усним шляхом у ході прямого контактування різномовних народів, або письмовим шляхом у результаті культурних, економічних, політичних та інших зв’язків іноземних колективів.

Основними джерелами появи соматичних фразеологізмів є:

1. Жести і міміка людини: *to show one’s teeth – скалить зуби (угрожать)*;
2. Рефлекси організму на психофізичні подразники: *to feel one’s heart sink – серце упало*;
3. Поведінка тварин: *to keep one’s ear to the ground – держать ухо востро/навострить уши*;
4. Сучасні обряди, традиції, ритуали, релігійні та забобонні уявлення: *to be tearing one’s hair out – рвать на себе волосы*.

Не всі лексеми, які позначають назви частин людського тіла, однаково беруть участь в утворенні соматичних фразеологізмів. “Частіше за все,— пише Ф.Вакк,— у соматичних фразеологізмах уживають назви тих частин, функції і значення яких є очевидними, наприклад, *голова, очі, рот, зуби, руки і ноги*. Від важливості та очевидності головних функцій тіла залежить їх чисельність, тематична багатоманітність відповідних груп соматичних фразеологізмів”.

Той факт, що соматичні фразеологізми утворилися на основі головних функцій частин людського тіла, які є спільними в різних народів, не заперечує існування в різних народів різних соматизмів. Це пояснюється тим, що люди порізногому виражають свої почуття.

У різних народів часто розходяться жестикуляція, міміка, символіка та метафоризація. У цьому зв'язку між соматичними складниками фразеологізмів російської та англійської мов можна виявити такі відношення: соматичній лексемі російської мови в англійській відповідає соматична лексема з аналогічним значенням, наприклад, в англійській мові відповідником російського слова *‘душа’* виступає *‘сердце’*: *one’s heart sank into one’s boots* – *душа ушла в п'ятки*; *to bare one’s heart* – *изливать душу*; фразеологічна активність багатьох російських соматичних лексем схожа з фразеологічною активністю відповідних англійських лексем. Наприклад, такі лексичні соматизми *‘легкое’*, *‘ягодица’*, *‘поясница’*, *‘голень’*, *‘ребро’*, *‘печень’* у російській фразеології вважаються пасивними або взагалі не використовуються, у той час як в англійській мові не зустрічаються фразеологізми з *forehead* – *‘лоб’*, *liver* – *‘печень’*, *intestine* – *‘кишка’*, *lungs* – *‘лєгкие’* і *waist* – *‘поясница’*.

Унаслідок аналізу соматичних складників було виявлено, що найбільш частим фразеотворювальним компонентом є лексема *‘head’*. Звідси виникає багато значень:

1. Соматичні фразеологізми зі значенням розуму (*иметь свою голову на плечах – to have a good head on one's shoulders, иметь ясную голову – a clear head, a wooden head – тупая голова*).

2. Соматичні фразеологізми, які виражають фізичний і психологічний стан людини (*зарыть голову в песок – to bury one's head in the sand; a level head – хладнокровный и уравновешенный человек; to hang/lose one's head – повесить/понурить голову*).

3. Соматичні фразеологізми, які виражають перевагу (*намылить голову/шею кому-либо – to wash one's head; высоко держать голову – to carry one's head high*).

Варто зауважити, що серед аналогів російських фразеологізмів про голову в англійській мові іноді їй відповідає саме 'голова', а іноді – 'мозок'.

4. Соматичні фразеологізми, що пов'язані з мисленням, пам'яттю (*ломать голову над чем-нибудь – to beat/cudgel/rack one's brains over something*).

У російській мові, на відміну від англійської, фразеологізми з компонентом 'голова' стоять на третьому місці (після 'руки' та 'очей') за продуктивністю серед інших соматичних одиниць.

Соматичний компонент 'hair'

Зазвичай це слово в складі фразеологічної одиниці набуває значення якоїсь емоції, наприклад, страху: *one's hair stands on end – волосы дыбом встают*; гніву: *get one's hair off – рассердиться, выйти из себя*. Окремою семантикою наділена одна волосинка: вона має значення чогось дрібного, неважливого: *to split hairs – придираться по мелочам; by a hair – на волосок от*.

Соматичний компонент 'eyes'

Очі – це один із органів чуття, який символізує отримання інформації і її достовірність: *to open somebody's eyes to something – раскрыть кому-то глаза на что-то, заставить кого-либо прозреть; a sharp/eagle eye – зоркий*,

орлиний глаз. Також фразеологізми з цим компонентом відображають зміни емоційного стану людини, наприклад, здивування: *tu eye! – вот это да!*; заздрощі та недобррозичливість: *the envy eye – дурной глаз*; гнів – *one's eyes flash fire – глаза мечут молнии, сверкают, горят.*

Велике значення в матеріалі української, польської та англійської мов має соматичний компонент зі значенням переміщення в просторі.

Ноги – це символ переміщення, яке здійснюється людиною завдяки її фізичним властивостям, а їхнє словесне вираження – лексеми *'нога* (*'ноги*'), *'стопа*', *'п'яти*' – образним центром фразеологічного гнізда, яке входить до фразеотематичної групи слів зі значенням переміщення. Для порівняння: у російській мові: *заплетать ногами; едва ногами шевелить* – це свідчить про невисоку здатність пересування; *брать ноги в руки; лететь со всех ног; одна нога здесь – другая там; со всех ног броситься* – свідчить про високу швидкість пересування; *шевелить ногами; дай бог ноги; где (куда) ноги несут* – це свідчить про високий темп переміщення, а саме – втечі; у польській мові: *jak na słomianych nogach; jak nie na swoich nogach* – свідчить про складність ходьби; в англійській мові – *to put one's best foot first; give leg bail* – свідчить про швидкий рух.

Соматичний компонент *'п'ята*' як задня частина стопи сприяє появі фразеологічних одиниць із значенням *'швидко когось наздоганяти / швидко бігти*': *показать пяты; только пяты сверкают // gonić w piętę // close on someone's heels; to show a clean pair of heels; toe and heel*, а також із значенням *'наздоганяти кого-небудь, переслідувати*': *идти по пятам; наступать на пяты кому-либо; // deptać komuś po piętach; następować komuś na piętę // come upon one's heels; at heel.*

Символічність компоненту *'пальці*' полягає у фізіологічній здатності людини переміщуватися на пальцях, зменшуючи в такий спосіб площу поверхні торкання землі,

що знижує рівень шуму під час ходьби: *ходити на пальцях* // *ходить на пальцах* // *chodzić wokół kogoś na paluszkach* // *on the tips of one's toes*.

Фраземи *ruszyć u kopyta*, *ruszyło coś jak z kopyta* характеризують справу, яка вирішується досить швидко (усталений зворот походить від кавалерійського терміну). Цікаво, що в російській мові тут простежується прихований образ коня і верхової їзди, а в польському відповіднику аналогічної генези маємо у структурі соматичний компонент *'kopyto'* як образно-смісловий центр фразеологізму і контекстуальний символ руху.

Асоціативно мотивовані звороти з компонентами *'глаз'*, *'ухо'*, *'голова'* поповнюють концептосферу просторової орієнтації: *куда глаза поведут*; *куда глаза глядят*; *бежатъ сломя голову*; *ехать ухо к уху*; у польській – *'плечі'*, *'рука'*: *lecieć na złamanie karku*; *pokazać plecy*; *spacerować pod rączkę*.

Висновки. Отже, протягом останніх десятиліть лінгвістика посилила зосередження уваги на фразеологічних одиницях, складовими яких є назви на позначення частин тіла людей або тварин. Фразеологізми як найвиразніші засоби будь-якої мови були, є і будуть залишатися в центрі лінгвістичних досліджень. Соматична лексика – це одна з найбільш стародавніх лексичних груп і один із найактуальніших об'єктів дослідження в мові. Соматичні фразеологізми, до складу яких входить компонент, що позначає частину тіла людини чи тварини, становлять значну частину фразеологічного рівня російської, польської та англійської мов.

Література

1. Вакк Ф.О. О соматической фразеологии в современном эстонском литературном языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.02 «Языки народов Российской Федерации» / Ф.О. Вакк. – Таллин, 1964. – 23 с.

2. Скоробагатько Н.О. Концептуалізація фразеологічного соматичного коду в східнослов'янських і східноєвропейських говірках : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Н.О. Скоробагатько ; Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2009. – 20 с.
3. Ужченко В.Д. Історико-лінгвістичний аспект формування української фразеології: Автореф. дис. ... д-ра філол. наук. – Дніпропетровськ, 1994.
4. Мокієнко В.М. Історико-етимологічний аналіз фразеології та етимології лексики // Мовознавство. – К., – 1990. – № 5. – С. 3-11.
5. Бульгина Т.В., Шмелев А.Д. Языковая концептуализация мира (на материале русской грамматики). – М., 1997.
6. Архангельська А. М. Ономазіологічний аспект семантики фразеологічних одиниць з анатомічними компонентами в українській мові / А. М. Архангельська // Лінгвістичні студії: зб. наук. праць. – Вип. 3. – Донецьк: ДонНУ, 2008. – С. 138.
7. Скрипник І. Ю. Соматичні фразеологічні одиниці із значенням інтерперсональних відносин: структурно-семантичні та функціональні характеристики / І. Ю. Скрипник : дис. канд. філол. наук: 10.02.04. – Львів, 2009.
8. https://revolution.allbest.ru/languages/00560853_0.html
9. <http://philology.knu.ua/files/library/polonist/26/45.pdf>
10. <https://naub.oa.edu.ua/2012/lokatyvne-vzhyvannya-frazeolohizmiv-z-komponentamy-nazvamy-chastyn-tila/>

Анастасія Зайцева, Т.Є. Нікішова

Міжмовна інтерференція при вивченні неособових форм дієслова

В сучасному глобалізованому світі все більше людей не обмежуються використанням рідної мови та виявляють бажання вивчити одну або декілька іноземних. При вивченні іншої мови учні стикаються з двома важливими факторами: позитивним впливом рідної мови – використанням досвіду для полегшення навчання, та негативним – втручанням досвіду рідної мови у засвоєння іноземної.

Чим менший генетичний зв'язок між рідною мовою учня та мовою, що вивчається, а отже і більша різниця між ними, тим більш вираженим стає негативне втручання першої мови у процес оволодіння другою. Англійська та українська мови відносяться до однієї мовної сім'ї – індоєвропейської, але до різних мовних груп – германської та слов'янської відповідно, що впливає на виникнення значної інтерференції при вивченні англійської мови україномовними учнями.

Термін інтерференція (від латинського *inter* – між, взаємно та *fero* – нести, переносити) в лінгвістиці означає взаємодію мовних систем в умовах двомовності, що складається або при контактах мов, або при індивідуальному освоєнні нерідної мови та виражається у відхиленні від норм другої мови під впливом рідної [1]. Проблема міжмовної інтерференції була досліджена багатьма науковцями, зокрема Л.В. Щербою [2; 3], Д. Брауном [4], В.Ю. Розенцвейгом [5], Л. Селінкером [6] та багатьма іншими.

Інтерференція може відбуватися свідомо при намаганні учня підібрати мовну конструкцію, яку він ще не вивчив або не пам'ятає, або несвідомо, якщо учень не розуміє різницю між структурами мов. Учні не замислюються над особливостями другої мови, а намагаються підібрати лінгвістичні інструменти, які дозволять їм використовувати правила власної мови [7].

Через невідповідність граматичної структури англійської та української мови (флексивність, порядок слів у реченні, форми дієслова тощо), граматична інтерференція є розповсюдженим явищем. Одним з розділів граматики англійської мови, в якому найяскравіше проявляється негативне міжмовне перенесення, є розділ, що вивчає неособові форми дієслова, до яких включають інфінітив, дієприкметник, герундій та конструкції з ними.

Інфінітив – неособова форма дієслова, яка найбільш подібна до української мови. При перекладі простої форми інфінітива (Indefinite Infinitive) учні орієнтуються на початкову форму дієслова рідної мови. (I was glad to watch «Aladdin» on a big screen. – Я була рада дивитись «Аладдіна» на великому екрані). Але при відході від простої форми (яка часто сприймається учнями як єдина) виникають труднощі, адже в англійській мові інфінітив має ще п'ять складних форм. I was happy to have sung a song on a concert. – Я була щаслива, що заспівала пісню на концерті (а не Була щаслива заспівати).

Нерегулярність однієї з основних ознак інфінітиву англійського дієслова – частки to – також сприяє виникненню помилок (I want to help you, але May I help you?)

Інфінітивні конструкції, або комплекси є важкими для вивчення з огляду на відсутність подібних структур в українській мові. Об'єктний інфінітивний комплекс (The Objective Infinitive Complex) в англійській мові включає інфінітив та вживається у функції додатка, але при перекладі зазнає значних змін. Міжмовна інтерференція може виникнути як при перекладі на рідну мову (She expected him to apologise.– Вона очікувала, що він вибачиться, а не Вона очікувала його вибачитися), так і у зворотному (Я хочу, щоб ти подивився цей цікавий фільм. – I want you to watch this interesting film, а не I want that you watched this interesting film).

При перекладі суб'єктного інфінітивного (The Subjective Infinitive Complex) комплексу інтерференція викликає не менше помилок, адже змінюються не лише

форми дієслова, а й загальна структура речення. На це впливає різниця у вираженні неозначено-особового значення в англійських та українських реченнях. Бачили, як Северус пив чай. – Severus was seen to drink a cup of tea, а не Saw, that Severus drank tea. He was ordered to do a lot of excercises. – Йому наказали зробити багато вправ, а не Він був наказаний. У таких випадках вплив рідної мови заважає вивченню іноземної, тому що при прямому перекладі ці речення втрачають будь-який зміст.

Вивчення такої неособової форми дієслова як Participle (Present Participle, Past Participle and Perfect Participle) ускладнюється розділенням її функцій в українській мові на дієприкметник та дієприслівник. Попередити помилки у перекладі Participle можна знайшовши відповідність між українськими суфіксами та формами дієслова у англійській мові: -учи/ючи/ачи/ячи – Present Participle ; -ан/ен/т – Past Participle; -вши – Perfect Participle. (I read an interesting book sitting at home – Я читала цікаву книгу сидячи вдома. We used the book written by D. Brown. – Ми використали книгу написану Д. Брауном Having read detective stories I improved my logic.– Прочитавши детективні історії я вдосконалила свою логіку.) Але використання дієприкметників теперішнього часу з суфіксами -уч/юч/ач/яч- в українській мові не бажане. Present Participle зазвичай перекладається підрядними реченнями, що виключає конструкцію з мовлення при зворотному перекладі. The boy reading a book is my friend. – Хлопчик, що читає книгу, мій друг. – The boy who is reading a book is my friend.

Через уникнення конструкції в українсько-англійському перекладі варто залучати до навчання позитивне мовне перенесення з іншої іноземної мови, що зрозуміла учням. Дієприкметникова конструкція російської мови подібна до англійської: Мальчик, читающий книгу, мой друг. Але також варто пам'ятати, що замість позитивного впливу іншої іноземної мови (російської при вивченні

англійської) можна також отримати російсько-українську інтерференцію. Хлопчик, читаючий книгу, мій друг.

Вивчення об'єктного дієприкметникового комплексу (The Objective Participle Complex) зіштовхується з проблемами, аналогічними до Participle та інфінітивних комплексів, та в деяких випадках може бути полегшене тими ж шляхами. I saw him playing in my garden. – Я бачив як він грався в моєму саду. – Я видела его играющим в моем саду. Але We heard him singing a song.– Ми чули як він співає пісню. Не можна Мы слышали его поющим. I want him returned. – Я хочу, щоб він повернувся.

Використання суб'єктного дієприкметникового комплексу (The Subjective Participle Complex), подібно до суб'єктного інфінітивного комплексу, ускладнюється різницею неозначено-особових речень. The girl was heard listening to music. – Було чути, як дівчина слухає музику, а не Дівчина була почута. Бачили, як він вигулював пса. – He was seen walking a dog, а не (They) saw how he was walking the dog. Як і у випадку з іншими комплексами, правила української мови не дозволяють дослівно перекласти ці речення.

Вивчення незалежного дієприкметникового комплексу (The Absolute Participle Complex) зазнає найбільшої інтерференції, адже правила української мови вимагають, щоб дієприслівник та присудок речення відносились до однієї особи, тоді як в англійській мові вони не залежать один від одного. Це ускладнює переклад з англійської мови та виключає конструкцію з використання учнів при зворотному перекладі. The wind having stopped, I took off my jacket. – Коли вітер стих, я зняла свій піджак, а не Вітер, зупинившись...

Коли книга була прочитана, я почала плакати. – The book having been read, I started to cry. а не When the book was read, I started to cry.

Інтерференція виникає також при освоєнні герундію (Gerund), оскільки в українській мові немає форми, яка б

відповідала цій не особовій формі дієслова. На початковому етапі навчання учні використовують прості речення з герундієм, типу I like dancing та звикають до його перекладу за допомогою віддієслівних іменників, тоді як можливості цієї форми дієслова значно ширші. I insist on his going to school. – Я наполягаю, щоб він пішов у школу. I don't feel like reading. – Я не маю настрою читати.

Отже, неособові форми дієслова англійської мови є складними темами для вивчення україномовними учнями в зв'язку з великою різницею у структурах обох мов та правилах функціонування їх одиниць. Негативне перенесення виникає через схильність учнів до використання засобів першої мови при переданні інформації іноземною мовою. Але міжмовна інтерференція може зменшена чи подолана шляхом чіткого розмежування мов та мовного середовища, або ж знаходженням відповідних замінних форм у рідній мові чи іншій іноземній мові, доступній учням.

Література

1. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / [главн. ред. В. Н. Ярцева]. М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. — 685 с. : ил.
2. Щерба, Л.В. Языковая система и речевая деятельность. Ленинград, 1974.
3. Щерба, Л. В. К вопросу о двуязычии // Языковая система и речевая деятельность. Изд. 2-е, стереотипное. Москва: Едиториал УРСС, 2004.-С. 313-318.
4. Brown, Douglas Principles of Language Learning and Teaching, Fifth Edition, Pearson Education ESL. 2006.
5. Розенцвейг В. Ю. Языковые контакты. Ленинград: Наука, 1972. 80 с.
6. Selinker, Larry. Interlanguage. Product Information International Review of Applied Linguistics in Language Teaching. 1972.
7. Robinson, Peter; Ellis, Nick. Handbook of Cognitive Linguistics and Second Language Acquisition. New York: Routledge. 200.8

Ганна Чиркова, О.Л. Баїманівський

Проблеми перекладу текстів-повідомлень за допомогою сучасних онлайн-перекладачів

Сучасний ринок програмних продуктів пропонує широкий вибір інструментів та ресурсів для перекладу, які використовуються професійними перекладачами для підвищення їх продуктивності та якості перекладу. Окремі інструментарії, а також онлайн-додатки та ресурси стали частиною практичної роботи окремих перекладачів та компаній із перекладу. До них належать онлайн словники, банки термінів, корпуси, збірки термінів, пам'ять перекладів (translation memories) та варіанти машинного перекладу (МП). Серед цих технологій машинний переклад є однією із найпрогресивніших розробок для перекладачів, яка об'єднує в собі розробки вищезгаданих технологій. Багато програм-перекладачів доступні в Інтернеті безкоштовно та дуже популярні серед користувачів мережі, але нажаль не дуже популярні серед фахівців цієї галузі.

Програми-перекладачі текстів більш-менш задовільно складають змістовну структуру майбутнього перекладу використовуючи, як правило, дослівну обробку тексту на матеріалі готових корпусів, причому з кількох можливих значень слів обирається частіше за все загальноживане. Така система роботи навряд чи зможе задовольнити фахівця певної галузі.

Онлайн-перекладач – програма, що дозволяє виконувати переклад текстів, слів, документів і веб-сайтів не завантажуючи її на свій комп'ютер, тобто в режимі «онлайн». Як правило онлайн-перекладачі мають елементарний інтерфейс. Найчастіше він реалізований за схемою:

1. скопіювати (*Copy*) текст, який потрібно перекласти і вставити його до спеціального текстового поля;

2. вибрати напрямок перекладу (наприклад, Українська – Англійська);

3. натиснути на кнопку «Перекласти» [1].

Онлайн-перекладач відправить запит на сервер (підбере зі словників міжмовні еквіваленти, упорядкує граматику). Після цього з іншого текстового поля буде доступний для копіювання перекладений текст.

Згідно з опитуванням щодо використання технологій перекладу серед професійних перекладачів (Torres Domínguez, 2012), лише 21% із них у цей час використовують МП, порівняно з, наприклад, програмним забезпеченням ПП, який використовує 54%. Це пов'язано з незадовільною якістю результатів перекладу програмного забезпечення машинного перекладу, що на сьогодні, на жаль, залишається серйозною проблемою. Та кількість робочого часу, яка вивільняється в процесі застосування машинного перекладу, часто витрачається на редагування перекладеного тексту, або навіть на повторне перекладання тих самих уривків тексту. Для перекладацьких компаній, що реалізують програмне забезпечення МП, передбачаються великі інвестиції, які не компенсуються в короткостроковій перспективі [4].

Незважаючи на те, що існує спільна думка, що МП може бути використаним лише для того, щоб отримати "поняття про зміст" тексту, розвиток технологій рухається вперед, і ця ідея стає все більш невірною.

Використання онлайн-перекладачів для швидкого отримання перекладу стає поширеним, тому що словник цього програмного забезпечення досить широкий і різноманітний. У кожній пошуковій системі є свої перекладачі. Найбільшою популярністю користуються Google і Yandex. Однак простого вставлення тексту повідомлення в перекладач і копіювання отриманого перекладу недостатньо для забезпечення належного рівня перекладу: без певної корекції такі спроби тільки спотворюють зміст тексту [3].

Найбільш прогресивною розробкою наразі є TRANSLATION MEMORY – накопичувальна база даних, у якій зберігаються переклади, виконані раніше або скопійовані з текстів корпусів. Ця сучасна технологія працює за принципом накопичення перекладів: програми-перекладачі, які забезпечують сам процес перекладу зберігають вихідний варіант і його остаточний переклад після корекції людиною. Під час перекладу нового тексту система порівнює його поелементно зі збереженими в базі матеріалами. У випадку, коли аналогічний або подібний до вихідного елемент знайдений, він подається як основний варіант перекладу. Лексеми і цілі висловлення, які відрізняються від збереженого тексту, перекладаються поелементно – дослівно. Кожен новий варіант перекладу зберігається в базі TRANSLATION MEMORY, і це дає змогу не перекладати двічі те саме речення. У процесі роботи з об'ємними матеріалами програма-перекладач стикається з проблемою узгодженого застосування термінологічного глосарію кожної мови.

Створена база перекладів являє собою систему паралельних корпусів (зазвичай двомовних), яка зберігає попередньо створені переклади з метою їх можливого повторного перекладу. Незважаючи на те що програми, оснащені пам'яттю перекладу, називаються системами автоматизованого перекладу (computer-aided translation), їх не варто плутати з програмами машинного перекладу (machine translation) – пам'ять перекладу нічого не перекладає сама по собі, тоді як машинний переклад заснований на генерації перекладів за результатами граматичного розбору вихідного тексту. Більшість програм використовують алгоритм нечіткої відповідності, який вимагає подальшого редагування. Переваги від використання такого програмного забезпечення спочатку можуть бути неочевидні, проте, що більше наповнюватимуться бази даних, результати будуть ставати все більш точними й відповідними. Однак більшість користувачів глобальної мережі не послуговуються

програмним забезпеченням професійних перекладачів на зразок програмного забезпечення компанії Trados [1].

Google Translate – найзнаменитіший онлайн-перекладач світу і третій за популярністю проект компанії Google (після пошуку й пошти). Його головною особливістю є спільне наповнення бази перекладів, тобто користувач сам може пропонувати найкращі варіанти перекладу. Із звичайними фразами Google Translate справляється доволі якісно. Крім того, цей перекладач – справжній поліглот: він знає більше 90 мов і, головне, уміє їх розпізнавати автоматично. Це означає, що користувач, зустрівши в мережі незрозумілий йому текст, може просто скопіювати його і вставити у вікно перекладача, а далі Google сам з'ясує, що це за мова, і зробить переклад [6].

Pereklad.online.ua – менш відомий онлайн-перекладач. Його основне призначення – переклади українською або з української. Цей сайт може перекладати тексти обсягом до 800 символів. Pereklad.online.ua пропонує користувачам обрати необхідну їм тематику: авто, бізнес, інтернет, загальний, право, техніка. Це допомагає поліпшити якість перекладу. Функція моментального перекладу відсутня. За своєю суттю, цей сайт – чистий онлайн-перекладач із простим оформленням і вкрапленнями реклами. Корисними можуть виявитися низка додаткових опцій: озвучення результатів перекладів, можливість відправити їх на пошту, роздрукувати або розповсюдити в соціальних мережах. Усе це оптимізує швидкість роботи, адже не потрібно пояснювати, де ви знаходили значення того чи того слова, копіювати весь текст і вставляти його в текстовий редактор, щоб роздрукувати тощо [7].

Якість машинного перекладу постійно становила велику кількість проблем різного плану. Ще в 50-х рр. дослідники мріяли про повністю автоматичну високоякісну машину перекладу FANQMT. Пізніше, протягом багатьох років, було визнано, що ідея автоматизованого перекладача FANQMT навряд чи буде досягнуто найближчим часом, і МП

може бути використаний тільки для інших цілей, таких, як "визначення основного змісту", або симбіоз професійного перекладача з програмним продуктом.

Проте сьогодні технології продовжують вдосконалюватися, і стає очевидним, що наявні програми машинного перекладу здатні досягти більш високих стандартів, проте не можна заперечити, що існують певні невіршенні проблеми перекладу.

1. Істотні труднощі для перекладу становлять різні типи узгодження, керування, прилягання та інше, що має властивість багатозначності.

2. Ще одна проблема – різні службові слова, включаючи характерні тільки для англійської мови (наприклад, артикли).

3. Зауважимо, що в усіх перекладачах виникає помилка на етапі трансформаційного аналізу та дальшого синтезу. Тому на наступному етапі (синтезу словоформ і тексту) порушується порядок слів, що тягне за собою істотне спотворення змісту вихідного тексту, а в низці випадків і повна його невідповідність. Це пов'язано насамперед із тим, що система машинного перекладу на основі відповідностей не завжди може впоратися з одним із принципових завдань перекладу, а саме – переходом від конструкції вихідної до конструкції вхідної мови, тому в тексті перекладу з'являються конструкції, характерні для мови оригіналу, але не притаманні мові перекладу. Так істотно порушуються норми мови перекладу, що свідчить про досить низьку якість роботи онлайн-перекладачів. У поєднанні з іншими помилками, про які йшлося вище, деформується процес мовної взаємодії, до того ж в інформаційному полі вихідного тексту може бути порушена цілісність семантико-сислової структури.

Варто відзначити, що загалом, програми-перекладачі вміють перекладати прості листи більш-менш належно. Упродовж кількох останніх років програма-перекладач Google Translate зробила в цій галузі достатній прорив

завдяки поповненню бази корпусів, тепер якість її перекладу суттєво покращилася.

Загалом повністю автоматизований високоякісний машинний переклад поки що залишається недосяжним ідеалом. Протягом усієї історії розвитку МП і сьогодні деякі вчені стверджують, що такий машинний переклад неможливий, оскільки машина не може дозволити той чи інший тип неоднозначності, не може врахувати у повному обсязі контекст, не може робити логічних висновків тощо.

Однак недосяжність такого ідеалу не повинна бути перешкодою для спроб домогтися реально придатного машинного онлайн-перекладача. Тим більше, що підвищити якість перекладу можна не тільки здійснивши перевірку вихідного тексту. Часто при перевірці перекладу доводиться вдаватися до оригіналу, щоб, наприклад, зрозуміти зміст слова чи висловлення, що, по суті, є повторним перекладом: людина не просто редагує вихідний текст, ґрунтуючись тільки на даних одного тексту (тексту перекладу), але заново перекладає те, з чим машина взагалі не впоралася або допустила грубі помилки. У такому разі не зрозуміло, навіщо потрібен такий машинний переклад.

Література

1. Башманівський О.Л. Особливості перекладу ділового листування за допомогою автоматизованого перекладу / О Bashmanivskiy // Society. Document. Communication, 175-185
2. Башманівський О.Л. Проблеми автоматизованого перекладу ділової кореспонденції за допомогою вільних програмних продуктів / ОЛ Башманівський // Соціум. Документ. Комунікація, 79-90
3. Google покращує свій онлайн-перекладач, Наука и технологии / tester7, 2012. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.lifeukr.net/archives/31536>. Дата звернення : Квіт. 23.03.2019.
4. Sydoruk G. I., Translation Theory Foundations. Київ, Україна : Кондор, 2009.
5. Коваленко А. Я., Загальний курс науково-технічного перекладу. Київ, Україна : «Фірма «ІНКІОС», 2002.

6. Перекладач Google [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://translate.google.com.ua/> Дата звернення : Квіт. 14.04.2019.
7. Перекладач Pereklad online.ua [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pereklad.online.ua/> Дата звернення : Черв. 29.06.2018. М
8. Glen Rice, Utilizing Process Questions and Summary Writing To Teach Both Reading and Writing. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://epi.sc.edu/~alexandra_rove/s0017f775 (Дата звернення 11.03.2019).

Вікторія Тихонюк, О.В. Прищепна

Особливості мовної компресії у соціальній мережі Twitter

Одне з нових і найбільш цікавих явищ в сучасному інтернеті – соціальний сервіс Twitter, став своєрідним результатом розвитку блогів і соціальних мереж. Цей сервіс за більш ніж 10 років свого існування (з 2006 р) встиг багато в чому вплинути на організацію спілкування у всесвітній мережі, на отримання інформації як звичайними користувачами, так і засобами масової інформації. Twitter стає не тільки засобом ЗМІ для оперативного пошуку інформації та інформаторів, а й впливає на тексти, які ЗМІ виробляють. Так, багато журналістів визнають, що тепер створюють заголовки і вступи до своїх матеріалів, враховуючи особливості Twitter.

Є.І. Горошко дає своє визначення Twitter, яке виглядає наступним чином: «"Твіттер" (від англ. Twit – щебетати, теревенити) – це не традиційний блог в чистому вигляді, а, скоріше, засіб оперативного спілкування, гібридна форма, яка поєднала в собі властивості декількох інтернет-сервісів: служби миттєвих повідомлень, блогу, електронної пошти та соціальної мережі» [1].

Визначаючи основні жанротворчі характеристики Twitter, Є.І. Горошко розглядає його як комбінований вторинний жанр з яскраво вираженою новинною (функція інформування) і соціальною складовою (контактовстановлююча, соціалізуюча і репрезентативна функція) [1].

Однією з жанротворчих особливостей Twitter є лаконічність повідомлень, які передаються з його допомогою (не більше 140 символів), і можливість миттєвого поширення інформації по ланцюжку. На нашу думку, ці властивості Twitter, серед яких на перше місце виходять швидкість і лаконічність, роблять безсумнівний вплив на сучасну комунікацію в цілому, а при довгостроковому використанні можуть призвести до суттєвих змін і в мові [2].

Компресія сприяє лаконічності, динамічності тексту, збагаченню його неявно вираженими підтекстовими смислами, позбавляє текст від непотрібного повторення інформації, оскільки опускається, редукується саме те, що менш інформативно значуще.

Мовна компресія постійно притягувала інтерес лінгвістів. Внаслідок чого були вивчені багато сторін цього явища, зокрема: види скорочень, редукція, зменшення надмірності, передумови стислості і розгорнутості висловлювання та ін. Але виникнення і динамічний розвиток новітніх засобів зв'язку дає дослідникам багатий матеріал для вивчення мовних особливостей компресії в Інтернет-комунікації.

Компресія досить виражена в багатьох мовах, але в нашому випадку ми будемо розглядати англійську мову, в якому це явище існує на всіх рівнях: фонетичному, лексичному, морфологічному, синтаксичному.

У компресії розкривається одне з основних, глибоких якостей мови. Механізм процесу зумовлений законом економії мовних засобів: одна одиниця здійснює функцію декількох мовних одиниць [4].

Дослідники відзначають компресію на 6 рівнях: фонологічному, або графемному (опускання фонем або графем, редукування голосних і т. д.), морфологічному (формування аббревіатур, складноскорочених слів, рідкість в застосуванні дієслівних часів і відмін), синтаксичному (вживання нерозгорнутих конструкцій), лексичному (опускання слів в тексті), синтаксично-лексичному (опускання службових і допоміжних слів), семантичному (опускання не дуже значної частини інформації) [4].

Як джерело матеріалу дослідження нами були обрані твіти відомих людей. Вибірку користувачів ми робили в міру їх знаменитості та публічності в реальному світі.

На офіційному сайті <https://twitter.com> ми знаходили в пошуку повідомлення знаменитих людей, збирали твіти,

- RIP, Charlie Murphy. Thank you for the laughs.
- Bernardo Silva, hands down
- I would like to thank #AngelinaJolie for her enormous contributions to the UN and the African struggle. Together we can make a difference.

Особливим видом вважається редукція в межах словосполучення, в результаті чого з'являється нове слово:

- початкова буква першого слова + друге слово: = Yall you + all

– Yall already know who is going to be waiting for Charlie Murphy at heaven's gates

Компресія на синтаксичному рівні.

У нашому дослідженні на синтаксичному рівні мовна компресія спостерігалася практично у всіх твітах і виявлялася в редукції незначних в смисловому, структурному і комунікативному відносінах другорядних членів речення і словосполучень.

Більшою мірою ми спостерігали її у вигляді еліпсису і неповного речення, а також у вигляді односкладного речення.

– JOBS, JOBS, JOBS!

– My Easter dish !!

– Lions and Tiggers and bears! Oh my! #HappyHalloween

Таким чином, проведене дослідження мовної компресії на всіх рівнях мовної системи в дискурсі Твіттера підтвердило те, що компресія присутня на всіх без винятку мовних рівнях і у всіх випадках вона знаходиться в підпорядкуванні теоретичним законам інформації, так як зайві компоненти мови піддаються компресії.

Вона була нами виявлена на фонетичному рівні. Але при цьому кількість випадків використання мовної компресії на фонетичному рівні значно поступається іншим мовним рівням, а на лексичному рівні в словотворенні компресія превалює.

Використовуючи мовну компресію тексту, автор не змінює суть інформації. Але скорочення кількості мовних

одиниць (морфем, слів) впливає на сигніфікативну частину тексту, якби реорганізовує його граматичну і семантичну будову.

В ході стиснення компресивні елементи направляють свої функції тим елементам, які компресуються. Таким чином, функціональне навантаження останніх стає відмінним від того, яке було б їм властиве в цілому, тобто в некомпресивному тексті.

Твіттер займає особливе положення серед засобів комп'ютерно-опосередкованої комунікації. У процесі аналізу твітів у нас виникло наступне питання: знамениті користувачі Твіттера самостійно ведуть мікроблоги або доручають це своїм PR-менеджерам? Адже незалежно від статусу і становища в суспільстві практично всі (і знаменитості, і їх фоловери) використовують мовну компресію на однакових принципах.

Література

1. Горошко Е.И. «Чирикающий» жанр 2.0 Твиттер или что нового появилось в виртуальном жанроведении // Вестн. Тверского гос. ун-та. 2011. № 3. С. 12.
2. Никонорова О.Г. Малые рекламные жанры в прагматическом, когнитивном и ортологическом аспектах (на примере бегущей строки): диссертация. Омск, 2005. С. 103.
3. Лингвистический энциклопедический словарь. М., 1990. С. 606.
4. Василевский А.П., Эмдина Ю.М. О компрессии речи на разных уровнях // Уровни языка и их взаимодействие: Тезисы докладов. М., 1967. С. 37-38.

Анна Кіналевська, О.В. Прищепя

Мовна компресія: рівні реалізації

Людському мисленню і, відповідно, мові, властиве прагнення до економії зусиль і ресурсів, узагальнення розкритих подій. При описі різних життєвих ситуацій «елементарні думки і виражаючі їх елементарні речення можуть тим чи іншим способом об'єднуватися або перекриватися» [4: 50]. Мовна компресія визначається самою природою людського мислення і часом - неможливо кожного разу передавати за допомогою мови те, що відбувалося в реальності, до найдрібніших подробиць, та й навряд чи це потрібно.

Відповідно до теорії інформації текст до і після компресії несе одну і ту ж інформацію про об'єкт. Але, при зменшенні числа мовних одиниць (морфем, слів, речень), компресія має суттєвий вплив на сигніфікативну сторону тексту, перебудовує його граматичну та семантичну структуру.

Н.С. Валгіна зазначає, що є загальний показник цієї норми: «мовна одиниця не повинна втрачати свого основного сенсу» [2].

Значний «компресивний потенціал» мають різні частини мови, які вживаються в незвичайних лексико-граматичних і граматичних значеннях. Наприклад, артикль в англійській мові.

1) Означений артикль, асоціюючи слово з попереднім контекстом, надає йому додаткові ознаки і тому може відігравати важливу роль у створенні метафори. Так, наприклад, Антоній, повіривши, що Клеопатра мертва, вигукує: "I will o'ertake thee, Cleopatra, // And weep for my pardon. So it must be, for now // All length is torture: since the torch is out ... "(W. Shakespeare. Anthony and Cleopatra.). У метафорі "the torch" артикль вказує на безпосередній зв'язок з попереднім контекстом. Антоній може назвати факелом саму

Клеопатру, її життя, їх любов, або все разом. Така варіативність є однією з найважливіших характеристик компактності створюваного метафорою художнього образу.

2) Навпаки, відсутність артикля перед предметним іменником в однині - відчутне порушення норми. Воно передає максимальну ступінь абстрактності і узагальнення. Введений таким способом образ позбавляється конкретності. У вірші В. Одена «Мандрівник» втома подорожнього описується в узагальнених образах. Незвичайний синтаксис поєднується з відсутністю артикля:

There head falls forward, fatigued at evening,
All dreams of home,
Waving from window, spread of welcome,
Kissing of wife under single sheet; ...

Розмитість образів допомагає читачеві відчутти, що домашній затишок і щастя - всього лише сон.

3) Неозначений артикль надає опису узагальнений характер. В оповіданні «Гаррі» В. Сароян описує маніакальне прагнення молодого людини заробити якомога більше грошей, який, навіть захворівши на туберкульоз, намагається продавати «страховки на життя»: "To look at him you would think he was the loneliest person on earth, but the thing that hurt most was the realization that if you tried to talk to him, or tried to be friendly toward him, he would turn around and try to sell you life insurance. That's what burned a man up ... "(William Saroyan. "Harry ". // Selected Short Stories. Progress Publishers. Moscow, 1975.) Влада грошей спалює людину, яка прагне збагатитися будь-якою ціною і забуває про людські цінності. У наведеному прикладі узагальнення посилюється і за допомогою багаторазового повторення особистого займенника "he".

Лексичний рівень компресії визначається за допомогою коротких, часто одноморфемних слів, слів широкої семантики, вигуків, займенників і т.п.

На рівні словотвору компресія пов'язана з такими явищами, як аббревіація, інтелектуальну, словоскладання, зрощення, усічення, субстантивация.

Одним із способів стиснення можна розглядати редукцію, яка діє в рамках одного слова. Опускатися можуть наступні частини слів:

1) компоненти складного слова: (motor-) car

2) елементи слова, що не збігаються з морфемними межами:

- випадання звуків в складному слові, іноді не передається на письмі (спрощення): cupboard / 'kʌbəd /

- усічення початку слова: (para) chute

- усічення середини слова: spectacles = specs

- усічення кінця слова: prof (essor)

- усічення в різних поєднаннях: fridge

- злиття двох однакових морфем, які стоять поруч (гаплогія): minera (lo) logy

Особливим видом вважається редукція в межах словосполучення, в результаті чого з'являється нове слово:

1) залишаються тільки початкові букви: radio detection and ranging = radar

2) тільки початкові склади: amphibious tractor = amtrac

3) початкова буква першого слова + друге слово: V-day

4) перші літери першого слова + кінець другого: smoke - fog = smog; motor - hotel = motel [4: 63].

На синтаксичному рівні компресія передбачає стиснення знакової структури шляхом Еліпсу, граматичної неповноти. Під синтаксичною компресією розуміються також спрощення, членування, парцеляції, приєднання та інші процеси, що сприяють зменшенню розміру висловлювання.

Так В.П. Кобков виділяє три способи спрощення тексту без втрати інформації: заміщення, редукція, з'єднання.

А.Д. Швейцер розглядає проблему мовної компресії в зв'язку з переведенням і вимогами газетно-інформативного стилю. Підкреслюючи той факт, що він не ставить своїм

завданням висвітлити всі прийоми компресії, яка визначається стилістичними чинниками, Швейцер виділяє такі прийоми:

- скорочення словосполучення в слово (лексичне згортання): to quote a few examples to illustrate ==> to illustrate

- семантичне стягнення: Середньорічна виробництво автомобілів складе близько мільйона. ==> Annual car output will average one million.

- спрощення синтаксичної структури словосполучення: Молдавська республіка займає провідне місце по виробництву ароматичних масел. ==> The Moldavian Republic is a key supplier of ...

- перетворення конструкцій з віддієслівним ім'ям в менші конструкції з дієсловом: The task of investigating the highest stage of capitalism was carried out by Lenin. ==> The highest stage of capitalism was investigated by Lenin.

- заміна підрядних речень інфінітивними і прийменниково-іменними оборотами;

- заміна підрядних зв'язків сурядними;

На більш високому - семантичному рівні мовна компресія пов'язана з такими явищами, як імпліцитність, прихований сенс, пресупозиція, контекст. Як зазначає І.В. Арнольд, неповнота відображення є неодмінною властивістю мистецтва і вимагає від читача самостійного заповнення недоговореного. Відповідно, інформація в тексті поділяється на експліцитну і імпліцитну. «Імплікація в широкому сенсі - це наявність в тексті вербально не виражених, але таких сенсів, які адресат може вгадати» [1: 103]. Таке «вгадування» можливо тільки за рахунок опори на сам текст, на його особливу організацію відповідно до вимог мовної компресії. Дослідники поділяють функціонування імплікації на дві сфери: лінгвістичну і екстралінгвістичну. Такий поділ є досить правомірним, проте, не можна забувати, що ті асоціації, які виникають у людини в залежності від його життєвого досвіду, загальної ерудиції, емоційного стану (тобто те, що мається на

увазі під екстралінгвістичною імплікацією), базуються на лінгвістичних одиницях самого тексту. Як вважає Н.А. Жирмунська, «імплікація може мати на увазі, з одного боку, щось, що лежить зовсім за межами тексту, наприклад реальну ситуацію ..., з іншого – внутрішньо текстові елементи, які не отримали, повного емпліцитного вираження, багатопланові і багатозначні вже по самій природі використаного мовного матеріалу. Обидва випадки особливо часто виступають в тексті поетичному, що володіє максимальною смисловою експресивністю і насиченістю» [3: 342].

Проблеми мовної компресії вимагають подальшої розробки, оскільки рішення цих питань відкриває нові можливості для теорії і практики перекладу, зокрема мова йде про можливість адекватного перекладу в тих випадках, де сенс художнього твору здебільшого імпліційований.

Література

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка. М., Просвещение, 1990.
2. Валгіна Н.С. Теорія тексту, М., 2003
3. Жирмунская Н. А. Эпиграф и проблема импликации в поэтическом тексте. // RES PHILOLOGICA (Филологический исследования.) М., Л., “Наука”, 1990.
4. Кобков В. П. Замещение, опущение и совмещение как способы сжатия текста без утери информации. // В помощь преподавателям иностранных языков. Вып. 5. Новосибирск, 1974.